

1537

104

ಮೈಸೂರು ಗೆಜೆಟ್.

ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಘಾಯಿಷ್ ಆದ್ದು.

ಬೆಂಗಳೂರು, ಗುರುವಾರ, ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಾ|| 27, ಸೆ 1904.

ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಇಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಇದಕ್ಕೆ ಜೇರೆಯಾಗಿ ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ ಕೊಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

೪ನೆಯ ಚಾಗ್.

ಸರ್ಕಾರಿ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳು.

ಮೈಸೂರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಪ್ರಚಾಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದೀವಾನ್‌ರವರು ಮಾಡಿದ ಉಪನ್ಯಾಸ.

1904ನೆಯ ಇಸವಿ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಾರೀಖು 21 ನೆಯ ಶುಕ್ರವಾರ.

ಸಚಿವರವರು,

ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಪುನಃ ತಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಈ ವರ್ಷ ಪ್ಲೇಗಿನ ಹಾವಳಿ ಕಡಿಮೆಯಾದಪ್ರಯುಕ್ತ ನಾವು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿರಪಾಯವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಸಭೆಸೇರಿದ್ದೇವೆಂದು ತಿಳಿಸಲು ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತೇನೆ. ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರು ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿದಬಳಿಕ ಮೊದಲನೆಯಸಲ ನಡೆದ ಸಭೆಯ ಆಗ್ರಾಸನಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿ ತನ್ಮೂಲಕ ಅವರು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದ ಅಭಿಮಾನವೂ ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಯಪಾಲಿಸಿದ ಹಿತೋಕ್ತಿಗಳೂ ನಮ್ಮ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಈ ದೇಶದ ಜ್ಞೇಮಲಾಭದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪುರೋವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರು ತೋರ್ಪಡಿಸಿದ ಆದರಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿವೆ. ಹಿಂದಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರೆಸಿಡೆಂಟರಾದ ಸರ್ ಡೊನಾಲ್ಡ್ ರಾಬರ್ಟ್‌ಸನ್‌ರವರು ಜನೋಪಕಾರಕವಾದ ರಾಜಕಾರ್ಯವನ್ನು ದೀರ್ಘಕಾಲ ವಹಿಸಿ ಬಳಿಕ ತಮ್ಮ ನ್ಯಾಯಾರ್ಜಿತವಾದ ವಿಶ್ರಾಂತಿಸುವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ್ದನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ತಿಳಿಸಲಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ. ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರು ಮ್ರಪ್ತವಯಸ್ಕರಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸರ್ ರಾಬರ್ಟ್‌ಸನ್‌ರವರಿಗಿದ್ದ ವಿಶೇಷವಾದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅವರ ಗುರುತು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಅವರ ಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾವು ಪ್ರಥಮತಃ ಸಭೆ ಸೇರಿದ ಈ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಅವರು ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ವಹಿಸಿದ ಆದರಾತಿಶಯಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಪರವಾಗಿಯೂ ಅವರನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅವರು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವರ್ಷಕಾಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿಯೂ ಸುಖಿಯಾಗಿಯೂ ಜೀವಿಸಲಿ ಎಂದು ನಾವು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೇನಾಪತಿಗಳೂ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯಾದೇಶದ ಕಮಾಂಡರ್ ಇನ್ ಚೀಫರೂ ಆದ ಲಾರ್ಡ್‌ಮಿನ ಲಾರ್ಡ್ ಕಿಚಿ ನೆರೆರವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿ ನಮಗೆಲ್ಲಾ ಗೌರವವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ ವಿಷಯವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

ನಾನು ಕಳೆದ ವರ್ಷದ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ ರಾಜಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಾಹಕತ್ವದಲ್ಲಿ, ಬಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿನಾ, ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ ರೆವಿನ್ಯೂ ಇಲಾಖೆಯ ಸರಿಯಾದ ಮೇಲೂ ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿಯೇ ಬಹು ರೆವಿನ್ಯೂ ಕಮಿಷನರನ್ನು ನೇಮಿಸಿದ್ದು ಸರಿಯಷ್ಟೆ. ಅವರು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸಂಚಾರ ಹೊರಟು ಅಜಮಾಯಿಷಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿತ್ತು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರೆವಿನ್ಯೂ ಕಮಿಷನರ ಹುದ್ದೆಯೊಡನೆ ರೆವಿನ್ಯೂ ಕೌನ್ಸಿಲರ ಕೆಲಸವು ಸೇರಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಅಸಮಗ್ರವಾಗಿ ನೆರವೇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ರೆವಿನ್ಯೂ ಕಮಿಷನರಾಗಿ ತಾವು ಮಾಡಿದ ಹುಕುಮ್ತನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ರೆವಿನ್ಯೂ ಕೌನ್ಸಿಲರಾಗಿ ತಾವೇ ಪುನಃ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಲೂ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಬಹು ರೆವಿನ್ಯೂ ಕಮಿಷನರನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಅವರ ಕೆಲಸದೊಡನೆ, ಸೆಸಸ್ ಕೆಲಸವು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ತಮ್ಮ ಕಾಲವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವಷ್ಟು ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಡೈರೆಕ್ಟರ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೆಟಿಸ್ಟಿಕ್ಸ್‌ರವರ ಕೆಲಸವನ್ನೂ, ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಏರ್ಪಾಡು, ಮಿತವ್ಯಯ, ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹ, ಬಳಕೆ ರಾಜತಂತ್ರ ಈ ಯೆಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ತೋರಿದೆ.

ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಕೌಂಟು ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಈಚೆಗೆ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಪರಿಷ್ಕೃತವಿಧಾನಗಳ ಪೂರ್ಣಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಕೌಂಟು ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವಶಾಲಿಯಾದ ಬಹು ಶಿಕ್ಷಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಮೂರು ವರ್ಷಕಾಲ ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಜಾರಿಗೆತಂದ ಏರ್ಪಾಡುಗಳು ಅಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಇಂಟಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದ ರೆವಿನ್ಯೂ ಮತ್ತು ಆಗ್ರಿಕಲ್ಚರಲ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯವರ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಉಚಿತವಾದ ಕೆಲವು ತಿದ್ದುಪಾಟುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆತಂದದ್ದು ಸರಿಯಷ್ಟೆ. ಈಗ ಇಲ್ಲಿಯ ರೆವಿನ್ಯೂ ಮತ್ತು ಜನರಲ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯವರ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಫೈನಾಂಷಲ್ ಎಂದರೆ ಶಿಕ್ಷಾಚಾರ್ಯ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಖಾಯವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದಯವಿಟ್ಟು ಸಹಾಯಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನಾವು ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿರುತ್ತೇವೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಾಟುಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಜನರಲ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯೆಟ್ಟು ನಿಂದ ಮುಜರಾಯಿ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯವರ ಆಫೀಸನ್ನು ಬೇರಮಾಡಿ ಪಾರ್ಸೆ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಫೀಸನ್ನು ಜನರಲ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಅಡಕಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಜಮಾಖರ್ಚು.—ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಬಟ್ಟು 214,31,063 ರೂಪಾಯಿ ಜಮೆಯೂ ಬಟ್ಟು 218,96,459 ರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚೂ ಆದವು.

ಸಾಮಾನ್ಯಜಮೆಗಳಿಂದ 172,25,706 ರೂಪಾಯಿ, ಬಡ್ಡಿಯಿಂದ 1,91,537 ರೂಪಾಯಿ, ರೈಲ್ವೇಯಿಂದ 7,08,796 ರೂಪಾಯಿ, ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಯಿಂದ 18,33,804 ರೂಪಾಯಿ, ಕಾವೇರಿ ವೈದ್ಯುತ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ 11,71,220 ರೂಪಾಯಿ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಾದವು.

ಬಡ್ಡಿಗಾಗಿ 2,36,440 ರೂಪಾಯಿ, ರೈಲ್ವೆಗಳಿಗಾಗಿ 7,20,260 ರೂಪಾಯಿ, ಕಾವೇರಿ ವೈದ್ಯುತ ಶಕ್ತಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ 10,49,814 ರೂಪಾಯಿ, ಹೋಗಲಾಗಿ, ಸಾಮಾನ್ಯಬಾಬುಗಳಿಗಾಗಿ 1,08,39,845 ರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚಾದವು.

ಗತ ವರ್ಷ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಜಮಾಖರ್ಚು ಅಂದಾಜಾಪಟ್ಟಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಜಮೆಗೆ ಮೇಲೆ 9 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚಾಗುವದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ 4,65,000 ರೂಪಾಯಿಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚಾಯಿತು. ಅಂದಾಜಾಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿದ ವರಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪಕಡಿಮೆ 3 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚು ವರಮಾನವಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಯಿಂದ ಬರತಕ್ಕ ರಾಜಾಯದ ಹೆಚ್ಚು ಭಾಗವು ಜಮೆಯಾದದ್ದು (3,01,705 ರೂಪಾಯಿ) ರೈಲ್ವೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಾದದ್ದು (1,15,540 ರೂಪಾಯಿ); ಕಾವೇರಿ ವೈದ್ಯುತ ಶಕ್ತಿಯ ಉಪಯೋಗ ಹೆಚ್ಚಿದದ್ದು (2,36,072 ರೂ.) ಮುಖ್ಯಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣ ಮಿಕ್ಕಿತು ಅಥವಾ ಅಂದಾಜಾ ಪಟ್ಟಿಯ ಕೆಲವು ಖರ್ಚುಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಮಿಗಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಗತವರ್ಷದ ಅಂದಾಜಾಪಟ್ಟಿಯು ತಯಾರಾದಾಗ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗದೆಹೋದ ಕೆಲವು ದುಬಾರಿ ಖರ್ಚುಗಳು ಉಂಟಾದವು. ಕೋಲಾರ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನ ಪಾಲಾರುಸಾಲಕರೆಗಳು ಒಡೆದುಹೋದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳ ದುರಸ್ತಿ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಅರಮನೆ ಖರ್ಚಿಗೆ 2 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಬಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿ 21 ಲಕ್ಷಕ್ಕೂ ಸ್ವಲ್ಪಮೀರಿದ ಖರ್ಚಿಗೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿತ್ತು. ಮೇಲೆ ನಮೂದಿಸಿದಂತೆ, ನಿರೀಕ್ಷಿತವಲ್ಲದ ಹೆಚ್ಚು

ಖರ್ಚುಗಟ್ಟಿದರೆ ಈ ವರ್ಷಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆದಾಯವ್ಯಯಗಳು ಸರಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವೆಂಬಂತವು ತನಗೇ ನೇದ್ಯವಾಗುವದು.

ಗತವರ್ಷದ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನವರ್ಷದ ಆದಾಯವ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡುವಲ್ಲಿ, ನೆಲಗಂ ದಾಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಯರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವರಮಾನ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಜಮೀನ್ ಕಂದಾಯದ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 1 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಕಡಿಮೆಯಾದ್ದರಿಂದಲೂ, 1903ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಆಗಸ್ಟ್ 29 ನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ಹುಕುಂ ಪ್ರಕಾರ ಬಾಲಿನಿವೇಶನಗಳ ಕಂದಾಯದ ದರವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಆ ಬಾಲಿನ 73,000 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಮೊಹತರ್ಪಾವಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೂ, ಹಿಡುವಳಿ ಜಮೀನುಗಳ ಮಾರಾಟ ದಲ್ಲಿ 33,066 ರೂಪಾಯಿಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಜಮೀನ್ ಹುಟ್ಟುವಳಿ (2,09,239 ರೂಪಾಯಿ) ಕಡಿ ಮೆಯಾಗುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಸುಮಾರಿ ಹಾಳತದ ವಸೂಲಾತಿ ಕಡಿಮೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಸಾಯರ್ ಬಾಲಿನ ನಲ್ಲಿ (47,569 ರೂಪಾಯಿ) ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಡಿಮೆ ಆಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಆಬ್ಕಾರಿಯಲ್ಲಿ 72,000 ರೂಪಾಯಿ, ಜಂಗಲಿನಲ್ಲಿ 79,000 ರೂಪಾಯಿ, ಸ್ವಾಮಿನಲ್ಲಿ 20,000 ರೂಪಾಯಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ವರಮಾನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದವು.

ಖರ್ಚುಬಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ ವೈದ್ಯುತಕ್ರಿಯ ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಗತವರ್ಷದಲ್ಲಿ 10,49,814 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಖರ್ಚು ಮಾಡಿತು. ಕಳೆದ ವರ್ಷದ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಅರಮನೆಯ ಹೊಸ ಕಟ್ಟಡ, ಚಿನ್ನದಗಣಿಗೆ ನೀರುಸರಬರಾಯಿ, ಮಾರೀಕಣಿವೆ ಕಾಮಗಾರಿ, ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರು ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆದ ಉತ್ಪನ್ನದ ಮತ್ತು ಡೆಲ್ಟೆಯ ಖರ್ಚುಗಳು, ಮೈಸೂರುಸಿಟಿ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯವರ ಮೆಮೋರಿಯಲ್, ಪ್ಲೇಗು ಮತ್ತು ಇತರಬಾಬುಗಳು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷ ಬಾಬುಗಳಿಗಾಗಿ ಒಟ್ಟು 22,26,000 ರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ನೀರು ಸರಬರಾಯಿ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಮ್ಯುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯಿಂದ ಬರಬೇಕಾದ ಸುಮಾರು 3 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಖರ್ಚಿಗೆ ಹಾಕಿತು. ಜಂಗಲ್ ಕನ್ಸರ್ವೇಷನ್ಗಾಗಿ (40,692 ರೂಪಾಯಿ), ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ (30,000 ರೂಪಾಯಿ), ವೈದ್ಯಕ್ಕಾಗಿ (69,918 ರೂಪಾಯಿ) ಮತ್ತು ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಬಾಬುಗಳಿಗಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚುಗಳೂ ಆದವು. ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಜಮಾ ಖರ್ಚಿನ ನಾನಾ ಬಾಬುಗಳ ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಕಳೆದ ಜುಲೈ ಗುರೆ, ತಾರೀಖಿನಲ್ಲಿ 1,34,74,685 ರೂಪಾಯಿ ಶಿಲ್ಕು ಉಳಿದಿತ್ತು. ಈವೈಕಿ 42,87,700 ರೂಪಾಯಿಗಳು ಸರ್ಕಾರಿ ಪತ್ರರೂಪವಾಗಿಯೂ ಬಾಕಿ ನಗದಾಗಿಯೂ ಇದ್ದವು-ಎಂದರೆ, 61,41,074 ರೂಪಾಯಿಗಳು ಮದ್ರಾಸ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಯೂ, 29,93,891 ರೂಪಾಯಿಗಳು ಸರ್ಕಾರಿ ಖಜಾನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, 52,020 ರೂಪಾಯಿಗಳು ಮೆ|| ಕೊಟ್ಟೆ ಅಂಡಕೊ ಯವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಇದ್ದವು. ವರ್ಷಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ 44,24,953 ರೂಪಾಯಿಗಳು ಶಿಲ್ಕು ಉಳಿದಿತ್ತು.

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕೂರಿನ ಜಮಾ ಖರ್ಚು ಅಂದಾಜು ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೆನಲ್ ಮತ್ತು ಪಬ್ಲಿಕ್ ವರ್ಕ್ಸ್ ಬಾಬುಗಳಿಂದ 1,77,04,000 ರೂಪಾಯಿಗಳು, ಚಿನ್ನದಗಣಿಯ ರಾಜಾಯದಿಂದ 17 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳು, ವೈದ್ಯುತ ಕ್ರಿಯ ಮಾರಾಟದಿಂದ 15 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳು, ರೈಲ್ವೆಗಳಿಂದ 5,61,000 ರೂಪಾಯಿಗಳು, ಎಂದರೆ ಒಟ್ಟು 2,14,65,000 ರೂಪಾಯಿಗಳು ಬರುವುದಾಗಿ ಅಂದಾಜು ಮಾಡಿದೆ. ಇದು ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷದ ವರಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಈ ವರ್ಷದ ಒಟ್ಟು ಖರ್ಚು 2,19,25,000 ರೂಪಾಯಿ ಆಗುವುದಾಗಿ ಅಂದಾಜು ಮಾಡಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಶೇಷ ಖರ್ಚುಗಳಿಗೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಏರ್ಪಡುವುದು ಕಾವೇರಿ ವೈದ್ಯುತಕ್ರಿಯ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿಯೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಇಡುವ ವೈದ್ಯುತ ದೀಪಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಮಾರೀಕಣಿವೆ ಕಾಮಗಾರಿಗಾಗಿಯೂ ಒಟ್ಟು ಬಡವಾಳದ ಖರ್ಚು 14 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ರೇಲ್ವೆ ಹಾಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಗುವ ಖರ್ಚು ರೇಲ್ವೆ ರೆವಿನ್ಯು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕಾಗಿ ಆಗುವ ನಿವ್ವಳ ಖರ್ಚು ಸೇರಿ 2½ ಲಕ್ಷ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷವಾದ ಮರಹಮ್ಮತ್ ಕೆಲಸ ಗಳ ಖರ್ಚು ಗಾಗಿ ಭಾರಿ ಮೊಬಲಗನ್ನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟಿದೆ. ಅವು ಯಾವವೆಂದರೆ:-ಅರಮನೆಯ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕಾಗಿ 4½ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ, ಕಳೆದ ಸವೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆದ ಭಾರಿವಳಿಯಿಂದ ಬಡೆದು ಹೋದ ಕೆರೆಗಳ ದುರಸ್ತಿಗಾಗಿ 2 ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮೊಬಲಗೂ, ಕೋಲಾರದ ಚಿನ್ನದಗಣಿ ನೀರು ಸರಬರಾಯಿ ಕಾಮಗಾರಿಗಾಗಿ 1½ ಲಕ್ಷ

ರೂಪಾಯೂ, ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯ ಸಾಗರ, ಹೇಮಗಿರಿ, ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಾಮದೇವರಾಜ್ ಇವುಗಳ ದುರಸ್ತಿಗಾಗಿ 1½ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯೂ, ಮಿಲಿಟರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗಾಗಿ 1 ಲಕ್ಷವೂ, ಇತರ ವಿಶೇಷ ಮರುಹವ್ಯಕ್ತ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ 1 ಲಕ್ಷವೂ,—ಇವೇ. ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಈ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ 4½ ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಹಣ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಪ್ಲೇನ್ ನಿವಾಂಶೆಯ ಬಾರ್ಚಿಗಾಗಿ 1 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಇಟ್ಟಿದೆ. ಇತರ ವಿಶೇಷ ಚಿಲ್ಲರೆ ಬಾರ್ಚಿಗಳು ಯಾವವೆಂದರೆ:—ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾದ ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಬಡೆಯರ್ ಬಹದ್ದೂರಸರ ಪ್ರತಿಮೆಗಾಗಿ 1 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯೂ, ಡಿಲ್ಲಿ ಕನ್ಯಾಪಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಬಾರ್ಚಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ½ ಲಕ್ಷವೂ,—ಇವೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ವರ್ಷದ ಆಡಳಿತದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಸುಮಾರು 31½ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಷ್ಟು ವಿಶೇಷ ಬಾರ್ಚಿಗೆ ಖರ್ಚಾದುದು ವಾಡಿದೆ. ವಿಶೇಷ ಬಾಬುಗಳಿಂದ ಬರುವ ಮರಮಾನ್ವು, ಅವುಗಳಿಗಾಗಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ವಿಶೇಷ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳ ಬಾರ್ಚಿ ಜಾತ 10½ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಶೇಷ ಬಾಬುಗಳನ್ನು ಅದೇಜಾ ಪಟ್ಟಿಯ ಜಮಾಬಾರ್ಚಿಗಳೆರಡರಿಂದಲೂ ವಜಾಮಾಡಲಾಗಿ ಈ ವರ್ಷದ ಸಾಧಾರಣ ಜಮಾಬಾರ್ಚಿನ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ ನಿವ್ವಳ ಫಲಿತಾಂಶವು ಸುಮಾರು 1 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿನಷ್ಟು ಶಿಲ್ಕು ಉಳಿಯುವಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಆರಂಭಿಸಿದ ಭಾರಿ ಕಾಮಗಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾನೇರಿ ವೈದ್ಯುತಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾಪನೆಯು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಆದಾಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯು ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಾಗಿ ಈ ಸರ್ಕಾರಿ ವರ್ಷದ ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಧ ಭಾಗದಿಂದ ಮರಮಾನ್ವವನ್ನು ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಕೋಲಾರದ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಸೀರುಸರಬರಾಯಿ ಕಾಂಗಾರಿ ಕೂಡ ಕಾರ್ಯತಃ ಮುಗಿದಿದೆ. ಅದೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಮರಮಾನ್ವವನ್ನು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿಯೇ ಕೊಡುವುದು. ಈ ವರ್ಷದೊಳಗಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವೈದ್ಯುತದೀಪಗಳ ಕಾಂಗಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಭಾಗವು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು. ಇನ್ನು ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳೊಳಗಾಗಿ ಮುರಿಕಣವೆಯೂ ಅರಮನೆಯೂ ಕಟ್ಟಿ ಪೂರ್ಣವಾಗುವವು. ಇವುಗಳು ಪೂರ್ಣವಾದಬಳಿಕ, ಈಗ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವ ವಿಶೇಷ ಬಾರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಭಾಗವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಆಗುವ 30 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಮೀರಿದ ವಾರ್ಷಿಕ ನಿವ್ವಳ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯೂ ಆಗುವಕಾರಣ, ಮುಂದೆ ಭಾರಿ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಮಿಗಿಸಿಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆದಾಯವ್ಯಯದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಡುವುದಕ್ಕೆ, ಸಾಲದಬಾಬು ಮೂಗುತ ಒಂದು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಶಿಲ್ಕು ಬಡ್ಡಿಗಡಾಕಿಯೂ, ಸರ್ಕಾರಿ ವರ್ಷದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಾರ್ಚಿಗಾಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ 75 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯೂ, ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಹೋದವಷ್ಟು ಸೂಚಿಸಿದ್ದು ಸಿಮೆಂಟ್ ಜ್ವಾಲಕದತ್ತಿರಬಹುದಷ್ಟೆ. ಈ ವೈಕಿ ಕಳೆದ ಜುಲೈ ಗುರೆ, ತಾರೀಖಿನಲ್ಲಿ 14,24,953 ರೂಪಾಯಿ ರೆವಿನ್ಯೂ ಶಿಲ್ಕು ಉಳಿದಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚು ಬಾರ್ಚಿಬಾಬುಗಳನ್ನು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ನಡೆಸಿ, ಕೂಡಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಿತವ್ಯಯಮಾಡಿ, ಈ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಮಗೆ ಜೇಕಾಗಿರುವ ಒಂದು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿ ಸುವುದೇ, ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿರವಾದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರುವುದು. ಆದಾಗ್ಯೂ ರೇವಿನ್ಯೂಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಆವೇಶವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿಬಹುದು. ಮೂರು ಜೇರೆಬೇರೆ ರೇವಿನ್ಯೂ ಲೈಸೆನ್ಸುಗಳಿಗೆ ಅಂದಾಜಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮೋಜನಕಾರಿಯೆಂದುತೋರುವ ನಂಜನಗೂಡು ಈರೋಡು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಆರಂಭಿಸಬೇಕಾಗಿಬಹುದು.

ಬಜಾನೆಗಳ ಆಡಳಿತಗಳಿಗಾಗಿ ವರ್ಷಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ಮೊಬಲಗು, ಆ ತಾರೀಖಿನಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷದ ಮೊಬಲಗು 75 ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ 16,83,993 ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ನಗರದ ಶಿಲ್ಕು ಅದರ ಸ್ವಭಾವಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದು ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿದೆ. ಈ ವೈಕಿ 22 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಈಚೆಗೆ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರಿ ಪತ್ರರೂಪವಾಗಿ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹಾಕಿರುವುದು ಸಂತೋಷಕರವಾಗಿದೆ.

ಅಕ್ಟೋಬರ್ ಮಾಸದ ರೆವಿನ್ಯೂ—ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಎಲ್ಲಾ ಬಾಬುಗಳಿಂದಲೂ ಒಟ್ಟು 6,31,680 ರೂಪಾಯಿ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಾಯಿತು. ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷದ ಸಿಲ್ಕು ಸಹಿತ ಗತವರ್ಷದಲ್ಲಿ 11,98,819 ರೂಪಾಯಿ ಬಾರ್ಚಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಈ ವೈಕಿ ಒಟ್ಟು 7,60,640 ರೂಪಾಯಿ ಬಾರ್ಚಿಯಾಯಿತು. ಬಾರ್ಚಿನ ಮುಖ್ಯಬಾಬುಗಳು ಯಾವವೆಂದರೆ:—ಪಾಕೀಜಕ್ಕಾಗಿ 1,80,530 ರೂಪಾಯಿ, ಇಸನ ಮರಣ ರಿವಿನ್ಯೂಗಳಿಗಾಗಿ 11,100 ರೂಪಾಯಿ, ಮರಮಾನ್ವ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ 2,17,891 ರೂಪಾಯಿ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ 38,188 ರೂಪಾಯಿ, ದೀಪಕ್ಕಾಗಿ 50,068 ರೂಪಾಯಿ, ರಿವಿನ್ಯೂದ ಬಾರ್ಚಿ ಸಹಿತ ಧರ್ಮದ ಬಾರ್ಚಿಗಾಗಿ 30,021 ರೂಪಾಯಿ, ಇತರ ಚಿಲ್ಲರೆ ಬಾಬುಗಳಿಗಾಗಿ 2,41,062 ರೂಪಾಯಿ,—ಇವೇ.

ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಫಂಡಿನ ಎಲ್ಲಾ ಬಾಬುಗಳಿಂದ 6,84,857 ರೂಪಾಯಿ ವರಮಾನ ಬಂತು. ಕಳೆದ ವರ್ಷದ ಸಿಲ್ಕು ಸೇರಿ ಗತವರ್ಷದ ಖರ್ಚಿಗಾಗಿ 10,54,840 ರೂಪಾಯಿ ಬಂದಿತ್ತು; 6,64,204 ರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚಾಯಿತು. ಈ ಖರ್ಚಿನ ಪೈಕಿ ಮರಮುತ್ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ 5,17,058 ರೂ., ಆರೋಗ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ 20,873 ರೂ., ವೈದ್ಯಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ 25,434 ರೂ., ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ 24,064 ರೂ., ಉಳಿದದ್ದು ಇತರ ಚಿಲ್ಲರೆಬಾಬುಗಳಿಗೆ ಖರ್ಚಾಯಿತು. 1541

ಲೋಕಲ್‌ಫಂಡ್ ಜನರಲ್ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ 1,06,390 ರೂ. ವರಮಾನ ಬಂತು. ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷದ ಸಿಲ್ಕು 3,03,926 ರೂಪಾಯನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿ, 4,10,319 ರೂ ಖರ್ಚಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಈ ಪೈಕಿ 1,70,145 ರೂ, ಗತವರ್ಷ ಖರ್ಚಾಯಿತು.

ಜೀವ. — ಸರ್ಕಾರೀ ಬೀಮಾ ಫಂಡಿನ ವಾಸ್ತವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಎಡಿಂಬರೋ ಪಟ್ಟದ ಬಬ್ಬ “ಆಕ್ಟುಯೆರಿ” ಯೆಂದರೆ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರಸ್ಥರಿಂದ ಅಜಮಾಯಿಷಿನಾಡಿಸಿ ರಿಪೋರ್ಟನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಇದರ ಸ್ಥಿತಿಯು ಬಹಳ ತೃಪ್ತಿ ಕರವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಇತರ ಬೀಮಾ ವಿಧಾನಗಳಿಗಿಂತ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸರ್ಕಾರಿ ಬೀಮಾ ವಿಧಾನವು ಬಹಳ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದರಿಂದ ಲಭಿಸುವ ಲಾಭಕರವಾದ ಬೋನಸ್ ಎಂಬ ಪ್ರತಿಫಲವೂ, ಇದರ ಅಡಳಿತದ ಖರ್ಚು ಹಿಂದೂದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಇತರ ಅಭೀನುಗಳ ಸರಾಸರಿ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿ 1 ಭಾಗವಷ್ಟು ಅತ್ಯಲ್ಪವಾಗಿರುವುದೂ, ಆಯಾತಿಗಳ ಶಿಲ್ಕು ಮೊಬಲಗಿನಮೇಲೆ ಬಡ್ಡಿದರವನ್ನು ಶೇಕಡಾ 3 ರಂತೆ ಸರ್ಕಾರದವರು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿರುವ ಏರ್ಪಾಡೂ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. ವರ್ಷಾಂತದಲ್ಲಿ ಈ ಫಂಡಿನ ಅಪೈರು ಶಿಲ್ಕು 10,27,227—10—1 ಆಗಿತ್ತು.

ಮಳೆ ಮತ್ತು ಋತುಧರ್ಮ. — 1903-04ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿ 55.49 ಅಂಗುಲ ಮಳೆಯಾಯಿತು. ಎಂದರೆ ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ 13 ಅಂಗುಲ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೂ, 1870 ನೆಯ ವರ್ಷದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮೂವತ್ತೊಂದು ವರ್ಷಗಳ ಸರಾಸರಿಗಿಂತ 10.17 ಅಂಗುಲಗಳಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೂ, ಇತ್ತು. ಕೋಲಾರದ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಬಲವಾದ ಮಳೆಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪಾಲಾರು ಸಾಲು ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಃ ಎಲ್ಲವೂ ಬಡೆದ್ದು ನಷ್ಟವಾದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವರ್ಷವು ಚಿರಸ್ತರಣೀಯವಾಗಬಹುದು. ಇಷ್ಟು ನಷ್ಟಕರವಾದಾಗ್ಲೂ ಋತುಧರ್ಮವು ಇತರ ಏಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಕೋಲಾರದಲ್ಲಿ ಜನಗಳಿಗೆ ಸಂಕಟ ಸಂಭವಿಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತನ್ನಿ ವಾರಣಾಸ್‌ನಾಗಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರು ತಮ್ಮ ಖಾಸ್ ಖಜಾನೆಯಿಂದ ಭಾರಿ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಆಪ್ತನೇ ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದರು.

ಈಗ ಕೆಲವು ವಾರಗಳಿಂದ ಮಳೆಯಿಲ್ಲದೆ ಪೈರುಗಳು ಬಣಗಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವೆಂದು ಎಲ್ಲಾ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟುಗಳಿಂದಲೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದ ರಿಪೋರ್ಟುಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಿಂತೆಯುಂಟಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಚೆಗೆ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮಳೆಯಿಂದ ಈ ಚಿಂತೆಯು ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪೈರು ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಉತ್ತಮಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಬೆಳೆಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗಬಹುದೆಂಬ ಭೀತಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ವ್ಯವಸಾಯ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ. — ಗತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹಿಡುವಳಿಜಮೀನಿನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ 30,055 ಎಕರೆಗಳಷ್ಟು ನಿವ್ವಳ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ 38,842 ರೂಪಾಯಿ ಕಂದಾಯ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಕಾಫಿ ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ನಿವ್ವಳ 1,940 ಎಕರೆ ಭೂಮಿಯೂ 489 ರೂಪಾಯಿ ಕಂದಾಯವೂ ಕಡಮೆಯಾಯಿತು.

ರಿವಿಜ್ ಸೆಟಲಮೆಂಟ್ — ಹೋದ ವರ್ಷದ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ ಮೇರೆ ದಾನಣಗೆರೆ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ರಿವಿಜ್ ಸರ್ವೆ ಸೆಟಲಮೆಂಟನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಜಗಳೂರು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು ಸೆಟಲಮೆಂಟ್‌ಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಹೊಸ ದರಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಹೊಸದುರ್ಗದ ತಾಲ್ಲೂಕನ್ನು ಈಚೆಗೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿದೆ.

ರಿವಿಜ್ ಸೆಟಲಮೆಂಟಿನಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿದ ಕಂದಾಯದ ಸರಾಸರಿಯು ದಾನಣಗೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಶೇಕಡ 22ರಂತೆಯೂ ಹಿರಿಯೂರಿಗೆ 20ರಂತೆಯೂ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ 15 ರಂತೆಯೂ ಹೊಳಲ್ಕೆರೆಗೆ 18 ರಂತೆಯೂ ಆಗಿರುವುದಾಗಿ ಗಣಿತಿಯಾಗಿದೆ.

ಬಾಗಾಯತು ಕಂದಾಯದ ದರವು ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾದ್ದೇ ಈ ಹೊಸ ರಿವಿಜಿನಿಂದ ಉಂಟಾದ ಮುಖ್ಯ ಫಲವಾಗಿದೆ. ಸರಾಸರಿ ದರವು ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ರೂ 4-6-11 ರಿಂದ 2-13-9 ಕ್ಕೂ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ 3-14-5 ರಿಂದ 2-8-3 ಕ್ಕೂ ಇತರ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ತತ್ಪರಮಗುಣವಾಗಿರಲೂ ಇಳಿಯಿತು. ಹಿಂದಿನ ಸರ್ವೆ ಸೆಟ್ಲೆಮೆಂಟಿನಿಂದೀಚೆಗೆ, ಸರ್ಕಾರಿ ನೀರಿನ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಬಾವಿ ನೀರಿನಿಂದ ಬಾಗಾಯತು ಸಾಗುವಳಿಗೆತಂದ (2,615 ಎಕರೆಯಷ್ಟು) ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಖುಷ್ಕಿ ಜಮೀನಿನಮೇಲೆ ಖುಷ್ಕಿದರವನ್ನೇ ಹಾಕಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೀಗಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂಬುವದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ದುಬಾರಿಯಾದ ದರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಡಿಮೆಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಬಾಗಾಯತ ಕಂದಾಯದ ದರಗಳೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಸಮವಾಗಿ ಆದವು ಈ ಉದಾರವಾದ ಏರ್ಪಾಡಿನಿಂದ ಬಾಗಾಯತ ಸಾಗುವಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವುಂಟಾಗುವುದೆಂಬುದುಂಟು. ಆಗಲೇ ಹೊಳಳುಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ 1,015 ಎಕರೆಯಷ್ಟು ಖುಷ್ಕಿ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಕೈ ನೀರಿನಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ತೆಂಗಿನತೋಟ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಡಿಪ್ಟಿಕ್ಲೆನಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ರಿವಿಜ್ ಸರ್ವೆಸೆಟ್ಲೆಂಟು ಈಗ ಕಾರ್ಯತಃ ಪ್ರಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರ ಫಲಿತಾಂಶವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕಂದಾಯವು ಮಿತವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. 1876-77ನೆಯ ವರ್ಷದ ಘೋರವಾದ ಹೊಸದಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪೀಡಿತವಾದ ಡಿಪ್ಟಿಕ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದಾಗಿದ್ದರೂ ಇದರ ಭೂಮಿಯು, ಅಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಅಲ್ಪವಾದರೂ, ಫಲವತ್ತಾಗಿಯೂ ಬೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ಹೊಸದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸಮೃದ್ಧವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಏಕರಿತಿಯಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ಬರುತ್ತಿರುವವಿಷಯವು ಅದರ ಪ್ರಜಾಸಂಖ್ಯೆಯ ಅಧಿಕೃತದಿಂದಲೂ ಹಿಡುವಳಿ ಜಮೀನುಗಳ ಅಧಿಕೃತದಿಂದಲೂ ಮುಂದೆ ಇನ್ನೂ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಬರತಕ್ಕ ಸಂಭವದಿಂದಲೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗದ ಸೆಟ್ಲೆಂಟಿನಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಪದಾರ್ಥಗಳ ದರವೂ ಶೇಕಡ 35 ರಿಂದ 40 ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದೀಚೆ ಮಾರ್ಗವೇಮೊದಲಾದ ಸಂಚಾರಾನುಕೂಲ್ಯಗಳನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ. ರೇಲ್ವೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದು ವ್ಯಾಪಾರಾಭವೃದ್ಧಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರನಾದ ಸಂಪತ್ತುಗಳ ಅಧಿಕೃತಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷ ಸಹಾಯವಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟು ಅನುಕೂಲ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಗ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಈಗ ಉಂಟಾದ ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ತನ್ಮೂಲಕ ಹೊಸದೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರತಿಕೂಲಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತವಾಗದೆ ನಿರಂತರವಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೊಸದರಗಳನ್ನು ಮೇಲೆಹೇಳಿದಂತೆ ಬಹಳಮಿತವಾಗಿ ಹಾಕಲಾಯಿತು.

ನೀರಾವರಿ ಬಾವಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಅವುಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಗೂ ಮುಂಗಡ ಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಸರಕಾರದವರು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅನುಕೂಲ್ಯಗಳಿಗೂ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಲಿಲ್ಲ. ಈ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಈವಿಧವಾದ ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಮುಂಗಡ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ 30 ಸಾವಿರರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿದೆ.

ಸುರಕ್ಷಿತ ಬೀದಿ.—ಈಗದ ವರ್ಷ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ತೊಂದರೆ ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಡಕೆ ತೋಟಗಳ ಸಹಾಯದ ವಿಷಯವು ಈಗ ಒಂದು ವಿಧವಾಗಿ ಇತ್ಯರ್ಥಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕೈಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾದವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸರ್ಕಾರದವರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಇತ್ಯರ್ಥವು ಜಾಗೃತಿಯಾಗಿಯೇ ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಡುವುದೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸ ಬಹುದು.

ಕಾಫಿವೃದ್ಧಿಯಾದ ಪುರೋವೃದ್ಧಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಈಗಿನ ಬೆಲೆಯು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಇದ್ದದ್ದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಸರ್ಕಾರದವರು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ ಅನುಭವಿಗಳ ಆಶೀರ್ವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಲಪರಿಗೆಗಳ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಯಾಲಕ್ಕಿವೈರು ಮಾಡುವ ವಿಷಯವಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಬಂಧವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಯಾಲಕ್ಕಿತೋಟದ ಕನಿಷ್ಠ ಪರಿಮಾಣವನ್ನು 5 ಎಕರೆಗೆ ಇಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಫಿಯ ಕ್ರಯವು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತಿರುವಕಾರಣ ಇನ್ನಾವ ಪ್ರೀತಿನ ಬತ್ತಾಸೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ನೆಮ್ಮವನ್ನು ಸರಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಬಹಳವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಫಿಪ್ಲಾಂಟರುಗಳು ಈ ವಿಧವಾದ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಕೃಷಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ.—ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸರ್ಕಾರದವರು ಸಂತೋಷಿಸಿ ಅನುಕೂಲವಾದ ಹಿಡುವಳಿ ದರಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಇತರವಿಧವಾಗಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗದಂತೆ ಸರಿಯಾದ ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಚುನಾಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕೂಡಿಸುವಷ್ಟೆಗೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ತೀವ್ರವಾಗಿ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷಾ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಪರತುಗಳಮೇರೆ 250 ಎಕರೆ ಜಮೀನನ್ನು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಈಚೆಗೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳು ಸರ್ಕಾರಿ ತೋಟಗಳ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮತಃ ಸಫಲವಾಗಿ ನಡೆಸಲ್ಪಟ್ಟವು. 1593

ಆಗ್ರಿಕಲ್ಚರಲ್ ಕಮಿಷನ್.—ಕಳೆದ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬು ಬೆಲ್ಲ ಕಾಫಿ ಹೂವುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದಾದ ಆಹಾರಪದಾರ್ಥಗಳು ಗೊಬ್ಬರಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅನೇಕ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಈ ವೈಕಿ 50 ಕಾಪಿಯ ಮಾದರಿಗಳು. ಕಾಫಿಯ ಗುಣವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಯಾವವೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಇವುಗಳು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆ. ಸುಮಾರು ಇದೇ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಹೂವಿನಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದಾದ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಅವುಗಳಸಾರವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆ.

ನಾನಾವಿಧವಾದ ಕಬ್ಬುಗಳನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆ ರೀತಿಯಾಗಿ ವ್ಯವಸಾಯಮಾಡಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಗಾಣಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಹಾಲನ್ನು ಕಾಯಿಸಿ ಬಳ್ಳೀ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ಸೊಗಸಾದ ಬೆಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು ಈ ಬೆಲ್ಲವು ಮಳಗಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕಡಲಿಲ್ಲ. ಮೂರು ಜಾತಿ ಗಣಿಸುಗಳೂ ನೆಲಗಡಲೆಯೂ ಬಳ್ಳೆಯ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟವು. ಇವುಗಳ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಬಿತ್ತಗಳನ್ನೂ ಬಿತ್ತನೆಗಾಗಿ ಅನೇಕ ರೈತರಿಗೆ ಸುಮ್ಮನೆಯೂ ಕ್ರಯಕ್ಕೂ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಕಬ್ಬು, ರಾಗಿ, ಹತ್ತಿ, ಹರಳು ಇವುಗಳ ಕಾಳೆ ಪೈರುಗಳನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಮಾಡಿ ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಅನೇಕ ರೈತರು ಬಂದು ಪರೀಕ್ಷಾಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತಂದ ಉಪಕರಣಗಳಿಂದಲೂ ಯಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಆಗುವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಆಮೆರಿಕಾದೇಶದ (Hand Centrifugal and Spraying Pump) ಎಂಬಜಲಯಂತ್ರವು ಪ್ರಯೋಜನಕರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಂದಿದೆ.

ಪೈರಿಗೆ ಕಡಕುವಾಡುವ ಕ್ರಿಮಿಗಳೂ ಸಸ್ಯರೋಗಗಳೂ ಗತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿದವು. ಅಡಕೆಗಿಡದ ಕೊಳರೋಗವೂ ಗಂದದ ಮರದ “ಸ್ಪೈಕ್” ಎಂಬ ರೋಗವೂ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದ “ಕ್ರಿಪ್ಟೋಗಾಮಿಕ್ ಬಾಟನಿಸ್ಟ್” ಎಂಬ ಸಸ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಂದಲೂ ಕ್ರಿಮಿಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಕಳೆದ ವರ್ಷ ರೋಗತಗ್ಗು ಲಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಂದು ನೋಡಿದ ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರದ ಸಸ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಂದಲೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆ.

ಕೃಷಿಸಾಯನ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗತವರ್ಷ ಮೂರುಮಂದಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕಾರ್ಯಾಲಯ—(Laboratory) ದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಇಲಾಖೆಯ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರಲ್ಲಿ ಬಬ್ಬನನ್ನು ಬೊಂಬಾಯಿ ಆಧಿಪತ್ಯದ ಸರ್ಕಾರಿ ಪರೀಕ್ಷಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ಪರೀಕ್ಷಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪುಣೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು.

ಜಾನುವಾರುಗಳಿಗಿ.—ಕಳೆದ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಜಾನುವಾರುಗಳ ಪಾಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಗಣಿತಿಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲಾಯಿತು.

ವ್ಯವಸಾಯಾಭಿವರ್ಧಕ ಕಾರ್ಯಗಳು.—ಕಳೆದ ವರ್ಷದ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಈದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಕರವಾದ ಕೆಲವು ವಿಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಈ ವರ್ಷ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನ್ನು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ತರಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳವೈಕಿ ಸಾಲೀಯಾನ 5,132 ರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚಿನಮೇಲೆ ಮೈಸೂರು ನಾ ಮೂಲಿಸ್ಥಳಿನಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪೇಣ ಬೋಧಿಸಲು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದೇ ಮೊದಲನೆಯ ವಿಪರ್ಯಾಯವಾಗಿದೆ.

ಇದಕ್ಕಾಗಿ Farm Bailiff ಎಂಬ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗಾರನೊಬ್ಬ, ಉಳುವನರು ಮೂರುಮಂದಿ, ದನ ಕರು ಕಾಯುವವನೊಬ್ಬ, ಇಷ್ಟು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ವ್ಯವಸಾಯಾಶಾಸ್ತ್ರಬೋಧಕರ ಕೈಕೆಳಗಿಡುವಂತೆ ಮಂಜೂರಾಡಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಿ ಬಾವಿಗಳನ್ನು ತೋಡಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಅವಶ್ಯವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಬೇಕಾದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನೂ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಕೊಂಡು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ತಕ್ಕ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿಸುವುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕೃಷಿಕಾರ್ಯದ ಮೂಲತತ್ವಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿಸುವುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕೃಷಿಕಾರ್ಯದ ಮೂಲತತ್ವಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ

ಬೋಧಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕೈದು ಮಂದಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಂದೂಗೂಡಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಬಂದೂಕು ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಭೂಮಿಯ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೇ ಸ್ವತಃ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸುಮಾರು 50 ಮಂದಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ನಾಮಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನವಲ್ಲದೆ ಅವರು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಮಾಡುವ ಕೃಷಿಸಂಬಂಧವಾದ ದೇಹಶುಶ್ರೂಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಮೇಲು ತಿಂಡಿಯ ಖರ್ಚಿಗಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಮೂರು ರೂಪಾಯಿ ತ್ವೇತನವೂ (Farm allowance) ಕೊಡಲ್ಪಡುವದು. ಆಗ್ರಿಕಲ್ಚರಿ ಕೆಲಸವರವರು ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಸುವರು.

ಎರಡನೆಯದು ಯಾವದೊಂದರೆ:- ನೆರೆಹೊರೆಯ ರೈತರಿಗೆ ಕ್ರಮವಾದ ವ್ಯವಸಾಯವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಮೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವಂತೆ ಬಂದೂಕು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಗೊತ್ತಾದ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ನವೀನವ್ಯವಸಾಯ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತರುವ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಮಂಜೂರಾದಂತಾಯಿತು. ಸರ್ಕಾರದ ವರ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ ಮೇಲ್ಮೆಚಾರಣೆಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಜೆಗಳು ತಾವೇ ಇಂಥ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುವದೇ ಈ ಏರ್ಪಾಡಿನ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಕೂಡಿದವಟ್ಟುಗೂ ದೊಡ್ಡ ಜಮೀನ್ದಾರರೂ ಗಿಯೂ ಆ ವರ್ಷ ತಮ್ಮ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮಾದರಿ ವ್ಯವಸಾಯಮಾಡಲು ಇವು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರೈತರುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದೂಕು ಹೋಬಳಿಗೆ ಸರಾಸರಿ ಬಜ್ಜೊಟ್ಟು ನಮೇರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಸುಮಾರು 6 ಮಂದಿ ಬದ್ಧಿವಂತರಾದ ರೈತರನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಆಮಲ್ದಾರರೂ ಆರಿಸಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಬಿತ್ತ ಗೊಬ್ಬರ ಮಾಡಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬದಗಿಸಿಕೊಡುವದರಲ್ಲಿ ಡಿಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರಿಗಳು ಸಹಾಯಮಾಡುವರು; ತಾಲ್ಲೂಕು ಲಿಮಿಟರರೂ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಮಿಕರೂ ಬೇಕಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು. ರೆವಿನ್ಯೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಇಂಥಾ ರೈತರಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆಯೂ ಆ ಭೂಮಿಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸದೆಯೂ ಆಪ್ತದೇಶಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಈ ವಿಧವಾದ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯು ಜಮೀನ್ದಾರರಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗದೇ ಇರುವಂತೆಯೂ ನೆರೆಹೊರೆಯವರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವಂತೆಯೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಕೆಲಸಗಳ ಲೆಕ್ಕಗಳು ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅವುಗಳ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬರೆದಿಡುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡಿದೆ.

ಮೂರನೆಯದು ಯಾವದೊಂದರೆ:- ಕೃಷಿಗೂ ಕರೆವಿಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತಂದಿರುವ ಸ್ಥಳೀಯ ವ್ಯವಸಾಯೋಪಕರಣಗಳು, ಮತ್ತು ಬೇರೆಬೇರೆ ತಳಿಯ ದನಕರುಗಳು ಇವುಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತಾದ ಕೆಲವು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟು ಕಸಬೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವರ್ಷ ನಡೆಸುವದಾಗಿ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದೆ. ಈ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾದರಿ ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರೂ ಇತರರೂ ತಂತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ತಮವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಂದಿಡಬಹುದು; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದವುಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದವರು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಬಹು ಮಾನ ಕೊಡುವರು.

ಮನೆ ನಿವೇಶನಗಳನ್ನು ನೆಲಗಂದಾಯಿಸಿದ ತಪ್ಪಿಸುವದು.- ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿಯೂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬೇರೆಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ನೆಲಗಂದಾಯವನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಕಿದರೆ ರೈತರಿಗೆ ಒಹಳ ತೊಂದರೆ ಯುಂಟಾಗುವದೆಂದು ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಸರ್ವರ ಸರ್ಕಾರದವರು ಆಲೋಚಿಸಿ, ಮನೆ ನಿವೇಶನಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡ ಸುಗಂಧ ಜಮೀನುಗಳ ಮೇಲೆ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲ್ಯಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ರದ್ದುಮಾಡುವಂತೆ ರೆವಿನ್ಯೂ 17ನೆಯ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ತಿದ್ದುಪಾಟು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ಲಘಾರವಾಗಿರುವ ಜಮೀನುಗಳ ನಿಬಂಧನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಮನೆ ನಿವೇಶನಗಳ ಮೇಲೆ ನೆಲಗಂದಾಯವನ್ನೂ ವಸೂಲ್ಯಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಮನೆ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಂಥ ನಿವೇಶನಗಳಲ್ಲೂ ನೆಲಗಂದಾಯದಿಂದ ವಿನಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಜಾಗೂಕರ ಕ್ರಮದ ನಿಬಂಧನೆಗಳು -- ಜಾಗೂಕರ ಸಂಗುಪಳಿಗೆಗೆ ಅಮೀನುಗಳನ್ನು ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ಕೊಡತಕ್ಕ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಾಟುಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ಪರತ್ತುಗಳನ್ನು ರೈತರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಹಿಂದೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಆ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಕಾಲವಿಳಂಬವಾದ ಸಪ್ತಮಾಗುವಂತಿದ್ದರೆ ಡಿಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ದುಖಿಸುತ್ತಿದ್ದವುಗಳನ್ನು ಜಮೀನನ್ನು ಬಾಗಾಯಿತೆ ಸುಗಂಧಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಹಾಕಬಹುದಾದ ಕಂದಾಯದ ದರವನ್ನು ಅನಂತರ ಗೊತ್ತುಮಾಡಬಹುದು. ಜಮೀನು

ನಿಗೆ ದರ್ಜಾಸ್ತು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮೂರುವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬಂಜರುಬಿದ್ದಿದ್ದ ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಈ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವಂತೆ ಡಿಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದ ಕಡೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ರಿಯಾಯಿತಿ ತೋರಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಬೇಕಾದ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡಿದೆ. 1545

ಕಂದಾಯದ ಪಾತತಿ.—ಇವುಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ರೈತರ ಆನುಕೂಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಗದಾಗಿರಿಸಿ ಅಥವಾ ಮನಿಯಾರ್ಡರ್ ಮೂಲಕವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಕಂದಾಯದ ಭೂಮಿಯು ಯಾವ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದೆಯೋ ಆತಾಲ್ಲೂಕು ಖಜಾನೆಗಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಡಿಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರ ವಿಶೇಷ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆ ಆ ಡಿಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರ ಮತ್ತಾವ ತಾಲ್ಲೂಕು ಖಜಾನೆಗಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಡಿಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರೇ ಆಗಲಿ ರೈತನ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪಾತತಿನಾಡಬಹುದೆಂದು ಈಗಿನ ಲ್ಯಾಂಡ್ ರೆವಿನ್ಯೂ ನಿಬಂಧನೆಗಳಲ್ಲಿ 91ನೆಯ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ತಿದ್ದಿಪಾಟು ಮಾಡಿದೆ.

ಹಿಂದಿನವರ್ಷ ಸರ್ಕಾರದವರ ಆವಧಾನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಿ ನಾನು ತಿಳಿಸಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಏರ್ಪಾಡೂ ಈಚೆಗೆ ಮಂಜೂರಾಯಿತು. ಈ ಏರ್ಪಾಡಿನಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಶೇಕದಾರಿ ಕೆಲಸದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ದೇಶದ ರೆವೆನ್ಯೂ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಸಹಾಯಕರವಾಗಿರುವುದೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದೆ. ಇದುವರೆಗೆ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಜಾಜವಿ ತಲಬು ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ನಿಜವಾಗಿ ಯೋಗ್ಯರಾದವರು ಈ ನೌಕರಿಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ರೆವಿನ್ಯೂ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯತಃ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಶೇಕದಾರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪುರೋವೃದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆಯೂ ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವಂತೆಯೂ ಸರ್ಕಾರದವರು ಈಗ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯರು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ ಈ ಏರ್ಪಾಡು ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ. ಅದು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಸಾಲಿಯಾನ್ ಬಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಕರ್ಚು 62,520 ರೂಪಾಯಿಗೆ ಮೀರುವುದಿಲ್ಲ.

ವ್ಯವಸಾಯದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು.—ಕೋಲಾರ ಡಿಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರ ವ್ಯವಸಾಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಪೈಕಿ ಗೋರೀಬಿದನೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಸುಬ್ಬನಹಳ್ಳಿಬ್ಯಾಂಕ್ ಏಜಂಟನ ಮೋಸಕೃತ್ಯದಿಂದಲೂ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಆಡಳಿತಗಳನ್ನು ಮೊಂಬರುಗಳು ತಮ್ಮ ಅಸಮರ್ಥತೆಯಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಔದಾಸೀನ್ಯದಿಂದಲೋ ನಡಿಸಲಾರದೆ ಹೋದ್ದರಿಂದಲೂ ಗತವರ್ಷ ಆ ಬ್ಯಾಂಕು 'ಲಿಕ್ವಿಡೇಷನ್' ಗೆ ಬಂದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಸರ್ಕಾರದವರು ಆ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ 26,000 ರೂಪಾಯನ್ನು ವಾಪಸ್ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಎರಡು ಕಾಫಿ-ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ವಿನಾ ಉಳಿದ 59 ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ 7,52,104 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾದ ಕಿಸ್ತು ಭಂದಿ ಮೇಲೆ ವಸೂಲ್ಪಾಡುವ ಏರ್ಪಾಡು, 1900-1901ರ ಲಾಗಾಯಿತು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಏರ್ಪಾಡಿನ ಪ್ರಕಾರ ಕಳೆದ ಜಾರ್ಜ್ ಆಪ್ಪೆರವರಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಬಟ್ಟು ಬಿತ್ತಿನ ಮೊಬಲಗು 2,83,470ರ ಪೈಕಿ 2,04,155 ರೂಪಾಯಿ ವಸೂಲಾಯಿತು.

ಹಿಂದಿನ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಆಡಳಿತಗಳು ಕೇವಲ ಆತ್ಮಪ್ರೀತಿಯಾಗಿ ಯೇ ಇವೆ. ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಎರಡು ವರ್ಷಕ್ಕೊಂದಾವೃತ್ತಿ ಅಜಮಾಯಿಷಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಡೈರೆಕ್ಟರುಗಳ ಮತ್ತು ಮೊಂಬರುಗಳ ತಾತ್ಕಾಲಿಕದಿಂದಲೂ ಸೋಮಾರಿತನದಿಂದಲೂ ಇವುಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೂ ತೋರಿಬಂದಿಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರದವರು ಅನೇಕವೇಳೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಬೇರೆ ಐದುಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಎಂದರೆ ಸಾತನೂರು, ಮುಡನಟ್ಟ, ಕೃತಸಂದ್ರ, ಮಂಜಕಾಲ್ಕುಪ್ಪೆ, ಮತ್ತು ಮಲೆಬೆನ್ನೂರು ಈ ಊರುಗಳ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಮುಂಗಡವನ್ನು ವಾಪಸ್ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹುಕುಂ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ಯಾಂಕು ಮೊಂಬರುಗಳ ನಿಜವಾದ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವ ಬಂದು ರಿಜಿಸ್ಟ್ರರನ್ನೂ, ಮೊಂಬರುಗಳು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಸಾಲದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೊಬ ವಿಚಾರದ ಫಲಿತಾಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಬಂದು ರಿಜಿಸ್ಟ್ರರನ್ನೂ, ಇಡಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಎರಡು ಕಾಫಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೊಂಬರುಗಳು ತಮ್ಮ ತೋಟದ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಮುಂಗಡ ಕೊಡುವಂತೆ 1902ನೆಯ ಇಸವಿ ನವೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಜೂರಾದ ಏರ್ಪಾಡಿನ ಮೇರೆ ಗತ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ 60,069 ರೂಪಾಯನ್ನು ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಅದರ ಅದರ ಫಲಿತಾಂಶವು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕವಾಗಿಲ್ಲ.

ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದವರು ಬಹುಕಾಲ ಪರೈಲ್ಯೋಚಿಸಿ ಬಹಳವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಈಚೆಗೆ “ಕೊಲೆಸರೆಟೆವ್ ಕ್ರೆಡಿಟ್ ಸೊಸೈಟೀನ್ ಆಕ್ಟ್,” ಎಂಬ ಒಂದು ಕಾನೂನನ್ನು ಮಂಜೂರಾಡಿ ಆ ಕಾನೂನಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವೇನೊಂದುದನ್ನೂ ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಯಾವ ಲೀಡಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಬೇಕೆಂದು ತಮಗೆ ಇಷ್ಟವೆಂಬುದನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ ಒಂದು ರೆಜಲ್ಯೂಷನ್ನನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಈ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಹಳಭಾರಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿಕೊಂಡೆಂದೂ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೊಡಕೊಡದೆಂದೂ ನಿರೋಧಿಸಿದ. ಈ ಕೊರತೆಗಳೇ ನಾನು ಅನೇಕವೇಳೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮೈಸೂರು ವ್ಯವಸಾಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ನಾಶಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗಿವೆ. ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದವರ ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಗ್ರಾಮಸಂಘಗಳ ಕಾರ್ಯಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಿತವಾಗಿ ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಈ ರೀತಿಯಾದ ಸಹಾಯವು ಮೆಂಬರುಗಳಿಂದ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಪಾವತಿಯಾದ ಚಂದಾ, ಶೇನಣ್ಣತಿ, ಅಥವಾ ಪೇರು ಮೊಬಲಗಿಗೆ ಮಾರಕೊಡದು ಎಂದರೆ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ (1) ರೂಪಾಯಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಳಿಕೊಡದೆಂದೂ ವಿಧಾಯಕವಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೂ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಸಹಾಯವಾಗುವಂತೆ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದವರು ಮಾಡಿದ ಸಾಲದ ವಿಷಯವಾದ ಈ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ನಾವು ಒಬ್ಬರೇ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಸ್ವಾನುಭವದಿಂದ ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೂ ವಿಶೇಷವಾದ ಅನುಭವವೂ ಉಂಟಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದವರು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಈ ಕಾನೂನನ್ನು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಜಾರಿಗೆ ತರಬೇಕೆಂದೂ, ಎಂದು ಪರೈಲ್ಯೋಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಈದೇಶದ ಮುಖಂಡರ ಅದರಪುರಸ್ಕಾರವಾದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವೂ ಕಾರ್ಯೋಪಕ್ರಮವೂ ಇಲ್ಲದ ಈ ಕಾರ್ಯವು ಕೈಕೊಡಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಭಿಕರಿಗೂ, ಜನರು ಸರ್ಕಾರದವರ ಉದಾರವಾದ ಈ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೊಂದೂ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಹಿತೋಪದೇಶ ಮಾಡಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದು ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ.

ಕೈಗಾರಿಕೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ.—ಕಳೆದ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ ಕೈಗಾರಿಕೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಏರ್ಪಡನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ನಿಮಗೆ ಕುತೂಹಲವಿರಬಹುದು. 1903ನೆಯ ಜುಲೈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಸ್ಕೂಲು, ಮೊದಲು ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಬಹಳ ತೃಪ್ತಿ ಕರವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬಂತು. ಮೈಸೂರು ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪಾಠಶಾಲೆಯನ್ನು ಕ್ರಮವದಿಸಲಾಯಿತು. ಅದರ ಕೆಲಸವು ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತಮಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈಚೆಗೆ ಈ ಪಾಠಶಾಲೆಯನ್ನು, ಬೇರೆಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದ ಒಬ್ಬ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರ ಕೈಕಳಿಗೆ ಇಡಲಾಯಿತು. ಈ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಇತರ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಅಜಮಾಯಿಷಿಮಾಡುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿದೆ. ಮೇಲುಕೋಟೆ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪಾಠಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ ರೇಷ್ಮೆ ಮತ್ತು ಹತ್ತಿಯ ಉತ್ತಮವಾದ ಒಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಕಳೆದ ಡಿಸೆಂಬರಿನಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ಈಚೆಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಹೊಳೆಸರಸೀಪುರದನ್ನೇ ಪಾಠಶಾಲೆಯು ಹಾರುವ ಲಾಳಯುಳ್ಳ ಕೈಮಗ್ಗದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಪುರೋವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಆ ಪಾಠಶಾಲೆಯ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರು ಕೈಮಗ್ಗದ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ ಹಾಕುವುದು, ಸರಿ ಹಾಕುವುದು ಇವೇವೊಂದಾದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸ ಬಹುದಾದ ಕೆಲವು ಯಂತ್ರೋಪಕರಣಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಚೆನ್ನಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಬಿಲವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಉಕ್ಕು ಮತ್ತು ತಂಬೂರಿತಂತಿಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನೂ ಹೊದೆ ಆವರಿಸಿ ಹೆಸರನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ತಂದಿದ್ದ ಬಜ್ಜಣ್ಣ ಸಮಾನಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನೂ ಪುನಃ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಪಾಠಶಾಲೆಯನ್ನು ಇಡಲಾಯಿತು. ದೊಡ್ಡ ಒಳ್ಳೆಯವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೆಯ್ಗೆ ಪಾಠಶಾಲೆಯನ್ನು ಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ಮರಗೆಲಸ, ನಕ್ಷೆಗೆಲಸ, ಇವುಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವದಕ್ಕೂ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು ಈ ಪಾಠಶಾಲೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಂದಿದೆ. ಚಿಕನಾಯಕನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಮೋಣಕಾಲುಮುರುಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ಈಚೆಗೆ ನೆಯ್ಗೆ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಇಡಲಾಯಿತು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮರಗೆಲಸ, ನಕ್ಷೆಗೆಲಸ, ಕಬ್ಬಿಣಗೆಲಸ ಇವುಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪಾಠಶಾಲೆಯು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಹೊಳೆಸರಸೀಪುರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮರಗೆಲಸದ ಪಾಠಶಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ತುಮುಕೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ ವೆಸ್ಟ್ ಯೂನಿಯನ್ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪಾಠಶಾಲೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವರು ಒಬ್ಬ ಯೂನಿಯನ್ ಸೂಪರಿಂ

ಹಿಂದೆಂತರನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಪಾಠಶಾಲೆಯ ಗ್ರಾಂಟನ್ನು 40ರಿಂದ 165 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಯಿತು. ಕೋಲಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ತಾತಾಯವರ ರೇಶ್ಮೆ ಶೋಟದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೋಂದಣೆಯ ಸಾರಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಐದುಮಂದಿ ಹೋಬಳಿ ಸ್ಕೂಲ್ ಮಾಸ್ಟರ್‌ಗಳನ್ನು ಇನ್‌ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್‌ಗಳಾಗಿ ನೇಮಿಸಿ ಅವರು ರೇಶ್ಮೆ ಪೈರಾಗುವ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆರೋಗ್ಯವಾದ ಹುಳುಗಳನ್ನು ಪೈರುಮಾಡುವಂತೆ ರೈತರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್‌ಗೂ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಕೋಲಾರಕ್ಕೂ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಮೈಸೂರಿಗೂ ಒಬ್ಬರನ್ನು ತುಮಕೂರಿಗೂ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು.

ಮೈಸೂರು ನಾರ್ಮಲ್ ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ನಕ್ಷೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಒಬ್ಬ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜರವರ ಕಾಲೇಜು ಎಫ್. ಎ. ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ಕಲಿಸುವಹಾಗೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದೆ.

ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರದರ್ಶನ.—ಮದ್ರಾಸ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದವರೂ ಅನ್ವಯಿಸಿದ್ದರು. ಅದರ ಪ್ರಾರಂಭದಿನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರು ಅಗ್ರಾಸನಾಧಿಸತ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ದೇಶದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಇಟ್ಟಿತ್ತು. ಅವು ಜನರನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿದವು. ಈ ದೇಶದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಔತ್ಕೃಷ್ಟ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶನಸಭೆಯವರು ಅನೇಕ ಬಿರುದುಬಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನೂ ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟರು.

ಆಬ್ಕಾರಿ.—ಈ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಹೊಸ ಏರ್ಪಾಡಿನ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶಗಳು ಯಾವವೆಂದರೆ:—ಕೆಲಸ ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದ ಗೋರೀಬಿದನೂರು ಕಡೂರು ರೇಂಜುಗಳಿಗೆ ಕೆಲಸ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತರೀಕೆರೆ ಮತ್ತು ಬಾಗೆಪಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ರೇಂಜುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದು ; ಮರದಿರಿಗೆಯನ್ನು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಹಂಗಾಮಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳನ್ನು ಖಾಯಂ ಮಾಡಿದ್ದು—ಇವೇ. ನಿಷೇಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪರಾಬಿನ ಆಮದಿನ ಮತ್ತು ಕಳ್ಳವ್ಯಾಪಾರದ ಕೇಸುಗಳು 13 ರಿಂದ 43ಕ್ಕೆ ಏರಿತವು. ಕಳ್ಳ ಪರಾಬಿನ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಅಡಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಆನವರತ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಾಗ್ಯೂ ಅದು ಇನ್ನೂ ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ನಿಂತುಹೋದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದರ ನಿರೋಧಾರ್ಥವಾಗಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಇನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾದ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಕಳ್ಳವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೂ ದೇಶವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸುಖಿಕ್ಷವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಸಾರಾಯದ ಖರ್ಚು ಶೇಕಡ 5ರಂತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಆಬ್ಕಾರಿ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಲ್ಲಿ 72,000ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಗತವರ್ಷ 349,826 ಗ್ಯಾಲನ್ ಸಾರಾಯಿ ಖರ್ಚಾಯಿತು. ಇದು ಗತವರ್ಷದ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ, 1896—97ನೆಯ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ಪಾಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಸರಾಸರಿ ಎಂದರೆ 410,236 ಗ್ಯಾಲನ್ ಗಳಿಗಿಂತ 60,410 ಗ್ಯಾಲನ್‌ಪಟ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಈ ವರ್ಷ ಖರ್ಚಾದ ಒಳದೇಶದ ಮತ್ತು ಪರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಸಾರಾಯವು 1902ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಖರ್ಚಾದ 11,136,620 ಗ್ಯಾಲನ್‌ಗಿಂತ 567,613 ಗ್ಯಾಲನ್‌ಪಟ್ಟು ನಿವ್ವಳ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ.

ಭಂಗಿಸೊಪ್ಪಿನ ಚೆಲ್ಲರ ಮಾರಾಟದ ಧರವನ್ನು 'ತೊಲೆ 1ಕ್ಕೆ 1ಆಣೆಯಿಂದ 2ಆಣೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು.

ಜಂಗಲು.—ಸರ್ಕಾರಿ ಜಂಗಲನ್ನು 82,780 ಎಕರೆಗಳು ಎಂದರೆ ಸುಮಾರು 13 ಚದರ ಮೈಲಿಗಳ ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. 1881ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಾಗ 454 ಚದರಮೈಲಿ ಇದ್ದದ್ದು ಈಗ 1,950 ಚದರಮೈಲಿ ಜಂಗಲಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 1,200 ಚದರಮೈಲಿ ಘಟ್ಟದ ಜಂಗಲೂ 183 ಚದರಮೈಲಿ ಕಾಫ್ ಜಂಗಲೂ ಸೇರಿಲ್ಲ.

98,000 ಎಕರೆ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ 9 ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಜಂಗಲ್ ಕಾನೂನಿನಮೇರೆ ಸೆಟಲ್ಮೆಂಟ್ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ಒಟ್ಟು 86,076 ಎಕರೆಗಳುಳ್ಳ 13 ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಸೆಟಲ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ಸುಮಾರು 124 ಮೈಲಿಯುದ್ದ ಹೊಸದಾಗಿ ಎಲ್ಲೆ ಗುರುತು ಕಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು, ಅಲ್ಲದೆ 30 ಮೈಲಿ ಹೊಸ ಲೈನುಗಳಲ್ಲಿಯೂ 740 ಮೈಲಿ ಹಳೇ ಲೈನುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಾರಿ ಬಿಡಿಸಲಾಯಿತು.

ಬಟ್ಟು 600 ಎಕರೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುಳಿತೋಡಿ ಗಡಹಾಕಲಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಖಾಲಿಯಾಗಿದ್ದ ಹಳೆ ಗುಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಡಳವಾಗಿ ಗಿಡ ನೆಡಲಾಯಿತು. ಸುಮಾರು 11,000 ಎಕರೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೈರು ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಬಟ್ಟು 1,826 ಚದರ ಮೈಲಿಗಳನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಕಾಪಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ 1,658 ಚದರ ಮೈಲಿಗಳನ್ನು ನಿರುಪಾಧಿಕವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿದ ದರವು 1902-03 ರಲ್ಲಿ ಸೇಕಡೆ 92.8 ಇದ್ದದ್ದು ಗತವರ್ಷದಲ್ಲಿ 97.2ಕ್ಕೆ ಏರಿತು.

ಕಳೆದ 14 ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಜಂಗಲ್ ಸರ್ವೆಯರುಗಳು ಅತಿಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಲಸಮಾಡಿದ್ದಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾದ್ದರಿಂದ ಗತವರ್ಷದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸಸರ್ವೆ ಪಾರ್ಶ್ವಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಇಂಡಿಯಾಸರ್ಕಾರದ ಬೋರ್ಡ್‌ಗ್ರಾಫಿಕಲ್ ಸರ್ವೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾದ ಮೆ' ಕ್ಲಾಡಿಯನ್ ಎಂಬವರನ್ನು ಆಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಲಾಯಿತು. ಸಾಕಾಡಪ್ಪು ಸ್ಥಳೀಯ ತಪಶೀಲಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸುಬದ್ಧವಾದ ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ತಯಾರುಮಾಡುವಂತೆ ಹುಕುಂ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಮೇಲ್ಕಂಡ ಸರ್ವೆಯವರಿಂದ ಬೇಗೂರು ಮತ್ತು ಕಾಕನಕೋಟೆ ಜಂಗುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 50 ಚದರಮೈಲಿ ಪ್ರದೇಶವು ಪರಿಶೋಧಿತವಾಗಿ ಈಗದವಮೇಲೆ ಗುರುತು ಹಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿತು; ಇದಲ್ಲದೆ ಹಳೆ ಸರ್ವೆಯವರು ತಿವೆಮೊಗ್ಗಾ ಮತ್ತು ಕೋಲಾರದ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 195 ಮೈಲಿಬದ್ಧ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಿದರು. ಈ ಸರ್ವೆಯು ಸಾಗಿರದಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಸುಬದ್ಧವಾದ ಕಾರ್ಯನಕ್ಷೆಗಳ ತಯಾರಿಯೂ ಸುಲಭವಾಗುವುದು.

ಇನ್ನೂ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಜಂಗಲ್ ಸೆಟಲೆಂಟುಗಳನ್ನು ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯೂ ಆವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಬಂದೇರೀತಿಯಾಗಿ ಇರುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಬಟ್ಟು ಸೆಟೆಂಟು ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ರೈತಾಬಿ ಜನದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅನುಭವಶಾಲಿಯಾದ ರೆವಿನ್ಯೂ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನೇ ಆಶೋಚನಾಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ಹುಡುಕಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು.

ಈ ಇಲಾಖೆಯ ಕಾನೂನಿನ ಉಳಿದ ಮೂರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಗತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಂಜೂರಾತಿ ಬಟ್ಟು ಕಾನೂನನ್ನು ಈವರ್ಷದ ಆರಂಭದಿಂದ ಇದರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಜಂಗಲೀ ಲೆಕ್ಕದ ಅಜಮಾಯಿಷಿ ಯನ್ನು ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರಿ ಕಂಪ್ರೋಲರವರ ಕೈಕೆಳಗಿರುವ ಸರ್ಕಾರಿ ಲೆಕ್ಕದ ಇಲಾಖೆಗೆ ವರ್ಗಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಚೌಬೀನೆಯ ಮಾರಾಟದಿಂದ 2,95,500 ರೂಪಾಯಿ ಗಂಧದಮರದಿಂದ 10,22,900 ರೂಪಾಯಿ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಾದವು ಇತರದವುಗಳಿಂದ 2,96,300 ರೂ. ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಕು ಜಾತ ನಿಂತ ಸಿಲ್ಕು ಹಿಂಜನವರ್ಷ 10,01,000 ರೂಪಾಯಿ ಇದ್ದದ್ದು ಗತವರ್ಷ 10,76,000 ರೂಪಾಯಿಗೆ ಏರಿತು. ಈವರ್ಷದ ಹುಟ್ಟುವಳಿ ಭಡಸಾಲೆಹುಟ್ಟುವಳಿಯಾಗಿತ್ತು. ಗಂಧದಮರದ ಕ್ರಯಹೆಚ್ಚಿದ್ದೂ ಚೌಬೀನೆಯ ಮಾರಾಟ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದೂ ಈ ರೀತಿಯಾದ ಹೆಚ್ಚು ಹುಟ್ಟುವಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ.

ಕಾಡಿನಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದುರ್ಗಮವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಣಗಿ ಹೋದ ಗಂಧದ ಮರಗಳನ್ನು ಗತವರ್ಷ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕೂಡಹಾಕಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವ ಜಮಾವಣೆಯು ಬಂದೇರೀತಿಯಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಆದಕಾರೂ ಹಸಯಮರವನ್ನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಡಿಯುವುದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಂದಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದೆಂಬ ಭಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಮೈಸೂರು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಗಂಧದಮರದ 'ಸೈಕ್' ಎಂಬ ವ್ಯಾಧಿಯು ಸರ್ಕಾರದವರ ಚಿಂತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ರೋಗ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದ ಜನಗಳು ಸಂಚಾರಮಾಡಿ ರೋಗಗ್ರಸ್ತವಾದ ಮರಗಳನ್ನು ಬೀರಿಸತೆ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದರು. ಈ ರೋಗದ ವಿಷಯವು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀತ್ಯಾ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಲೂ ಇದೆ.

ಇದುವರೆಗೂ ಚೌಬೀನೆಗೆ ಸ್ಥಳೀಯವಾದ ಗಿರಾಕಿ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದಲೂ ಕೆಲವು ಬಳ್ಳಿಯಕಾಡುಗಳು ರೇಲ್ವೆಸ್ಟೇಷನ್ ಗಳಿಗೆ ಒಡಲೆ ದೂರವಾಗಿ ಮರವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ದುರ್ಬಾರಿಬಾರು ಬೇಕುತ್ಪಿದ್ದದ್ದರಿಂದಲೂ ಸಾಲಿನದಿನ ಒಡಲೆ ಮರಗಳು ಬಾರ್ಹಾಗದೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಮಾರಾಟವಾದ ಮರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಉಳಿದಿದ್ದ ಮರಗಳು ಹಾಜಿಇಸ್ಮಿಲ್ ಸೇಟರವರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಕೋಲಾರದ

1549

ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಮಾರಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಈ ವರ್ತಕರು ಬಳ್ಳಿಯ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಗಿರಾಕಿಗಳನ್ನು ಬದಗಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಸರಬರಾಯಿ ಆಗುವ ಮರಗಳು ಇದುವರೆಗೂ ಉಪಯೋಗಿಸದೆ ಇದ್ದ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿವೆಯಾದುದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಉಪಯೋಗವು ತೇಗ ಹೊನ್ನೆ ಮತ್ತು ಬಂದೆಡು ಇತರ ಜಾತಿಯ ಮರಗಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದೆ.

ಜಂಗಲನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿಸ್ತರಿಸುವ ವಿಷಯವು ಅಜಮಾಯಿಖಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಸಭಿಕರಿಂದ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರೈತರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದವರು ಅನೇಕ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಅನೇಕ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವದಲ್ಲದೆ ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನಡಿಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅವಧಾನವನ್ನು ಕೊಡುವದರಲ್ಲಿಯೂ ಸದಾ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಅಂಶವು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಂಗಲುಗಳು ಪುನಃ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಕುಂದಕವೂ ಆಗದಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲಾರದೆಂದು ನಂಬುತ್ತೇವೆ.

ಭೂಗರ್ಭ ಕೋಧನೆಯ ಇಲಾಖೆ.—ಗತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಗಣಿಯ ಗುತ್ತಿಗೆ, ಹೊಸಗಣಿಗಳ ಅನ್ವೇಷಣೆ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಾಟು ಮಾಡಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು.

ಸರ್ಕಾರದವರು 1888ನೆಯ ವರ್ಷದಿಂದ ಬಂದು ವಿಧವಾದ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಬಳಗಾಗಿದ್ದು, ಹಳೆಯ ಕಂಪೆನಿಗಳ ಗುತ್ತಿಗೆ ಖರಾರನ್ನು 1901ನೆಯ ಡಿಸೆಂಬರಲ್ಲಿ ನವೀಕರಿಸಿದ್ದು ನಿಮಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ. ಈ ಕಂಪೆನಿಯವರು, ತಮ್ಮ ಕಂಪೆನಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ನಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಬಂಡವಾಳ ಬೇಕಾಗಿರುವದೆಂದೂ, ಹೊಸ ಖರಾರಿನ ಷರತ್ತುಗಳು ತಿಳಿಸಿ ಹೊರತು ಸಾಕುಕಾರರು ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಹಾಕಲು ಸಮ್ಮತಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅದಕಾರಣವೇ ಈ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಪುರೋವೃದ್ಧಿಗೆ ಕುಂದಕವುಂಟಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಅನೇಕವೇಳೆ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸರ್ ಕೆ. ಶೇಷಾದ್ರಿ ಐಯರವರು, ಚಿನ್ನದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಸೇಕಡಾ 2 ರಿಂದ 12 ರವರೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಬಂದು ದರವನ್ನು ಹಾಕುವದಾಗಿ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದರು. ಇಂಥ ದರವನ್ನು ನಿವ್ವಳ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಮೇಲೆ ಹಾಕಿದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದವರಿಗೂ ಕಂಪೆನಿಯವರಿಗೂ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದೆಂದೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಲಾಭದ ಭಾಗಗಳ ಮೇಲೆ ವಸೂಲ್ಪಡಿದಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಮರೆಮಾಚುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದೆಂದೂ ಯೋಚಿಸಿ ಇದನ್ನು ಅವರು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದು ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ತರುವಾಯ ಅವರು ಚಿನ್ನದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೂ ನಿವ್ವಳ ಲಾಭಕ್ಕೂ ಬಂದು ಸಿಯತವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಮೇಲೆ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವ ಬಂದು ದರವನ್ನು ಹಾಕುವದಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದವರು ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಹೆಚ್ಚಾದಹಾಗೆ ನಿವ್ವಳ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯೂ ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುವುದೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವ ಈ ದರವು, ಅನೇಕ ಮಾರಾಟಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ವಿಶೇಷ ಖರ್ಚಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ಗಣಿಗಳನ್ನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಆದಾಯಕರವಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಂದ ಕಂಪೆನಿಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಭಾರವನ್ನು ಹಾಕುವಂತೆ ಇರುವದಾಗಿ ಯೂ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ಆದುದರಿಂದ ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದವರು ಇಂಡಿಯಾ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಮೊಬರಾದ ಮೆಂ ಬರ್‌ಗಳೊಡನೆ ಲಿಮಿಟೇಡ್‌ನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಮ್ಮತಿಗಾಗಿ ಫಾರ್ಮ್‌ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಅದೇನೆಂದರೆ—

- (a) ಬಟ್ಟು ವರಮಾನದಮೇಲೆ ಈಗಿನ ರಾಜಾಯವನ್ನೇ ನಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದು.
- (b) ರಾಜಾಯವನ್ನು ಸೇಕಡ 5ಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಹಾಕಕೂಡದು; ಅಲ್ಲದೆ ಕಡಿಮೆ ಆದಾಯವುಳ್ಳ ಕಂಪೆನಿಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಭಾರವಾಗದಂತೆ ಮೇಲೆಕಂಡ ದರವನ್ನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕು.
- (c) ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾದ ಮೊಬಲಗಿಗಿಂತ ಎಂದರೆ 25,000 ಪಾನಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾದ ವರಮಾನವುಳ್ಳ ಕಂಪೆನಿಗಳ ಪಾಲುದಾರರ ನಫೆಯ ಮೇಲೆ ರಾಜಾಯವನ್ನು ಹಾಕದೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ಅಥವಾ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಯೂ ಉಳಿದ ಕಂಪೆನಿಗಳ ಪಾಲುದಾರರ ನಫೆಯಮೇಲೆ ಸೇಕಡ 2½ ಯಂತೆ ರಾಜಾಯವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು.

ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದವರ ಈ ವಿವರಣೆ, ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ನವೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಕೋಲಾರದ ಗುತ್ತಿಗೆ ಕರಾರುಗಳ ವಿಷಯವಾದ ಆಲೋಚನೆಗಳಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಗುತ್ತಿಗೆ ಕರಾರುಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಜಾಯವನ್ನು ವಸೂಲ್ಪಾಡುವ ವಿವರಣೆ ಕೋಲಾರದ ಕೆಲವು ಬಹಳ ಲಾಭಕರವಾದ ಗಣಿಗಳ ಗುತ್ತಿಗೆ ಕರಾರುಗಳ ನವೀಕರಣಕ್ಕೆ ಲಗಾವ ಮಾಡುವಂತೆ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದಲೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟದೆಯೋ ಎಂಬಂತಾಗಿ ತೋರಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಂದೆ ನಡೆಯಬಹುದಾದ ಗಣಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಬಂಧನೆಯೊಂದು ; ನಡವಳಿಕೆಯಮೇಲೂ ಪರಸ್ಪರ ಬಡಬಡಿಕೆಯಮೇಲೂ ನಡೆಯತಕ್ಕ ವಿಷಯ ಬಂದು ; ಈ ಯೆರಡು ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಡುವುದು ಯುಕ್ತವಾಗಿ ತೋರಿತು. 1901ನೆಯ ಡಿಸೆಂಬರಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆನರೆಬಲ್ ಮಾರ್ಕ್ ನೆಪಿಯರ್ ಯವರು ಇಂಡಿಯಾ ರೇಲೆಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವರೊಡನೆ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಲಾಯಿತು. ಅವರು ಕಂಪೆನಿಗಳ ಪರವಾಗಿ ಸಿವ್ವಳ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯ ಮೇಲೆ ಸೇಕಡು 5 ರಂತೆಯೂ ಪಾಲುದಾರರ ನಫೆಯ ಭಾಗದಮೇಲೆ ಸೇಕಡು 1 ರಂತೆಯೂ ರಾಜಾಯವನ್ನು ಕೊಡುವವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆದರೂ ಮಧ್ಯವರ್ತನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಲಾಭಕರವಾದ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಕೋಲಾರದ ಗಣಿಗಳ ಗುತ್ತಿಗೆ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಕರಾರಿನವಾಯಿದೆ ಮುಗಿಯುವ ತಾರೀಖು ಲಾಗಾಯ್ತು ಎಂದರೆ 1910 ನೆಯ ವರ್ಷದ ಮಾರ್ಚ್ 22ರ ಲಾಗಾಯ್ತು 30 ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ವಾಯಿದೆಯೆನಿಸಿ ನವೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಕರಾರಿನ ಪ್ರಕಾರ ಬರುವ ರಾಜಾಯವು ಬಟ್ಟು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಮೇಲೆ ಸೇಕಡು 5 ರ ಮೇರೆಗೂ ಮತ್ತು ಪಾಲುದಾರರ ನಫೆಯ ಭಾಗದ ಎಲ್ಲಾ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಮೇಲೆ ಸೇಕಡು 2 ರಂತೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಕೋಲಾರದ ಚೆನ್ನದ ಗಣಿಯ ಕರಾರುಗಳು ಮೊದಲು ಪ್ರವಸ್ತೆಯಾದ್ದರಿಂದ 1893 ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಐಸಿಜಾನ್ವೇಷಣದ ಮತ್ತು ಖನನ ಕಾರ್ಯದ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಹೊಸನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಕೈಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಲಾಭವು ಸಿಯತ ವಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಚೆನ್ನದ ಗಣಿಯವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಲಾಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲಸವನ್ನು ಉಪಕ್ರಮಿಸುವ ಕಂಪೆನಿಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಲಭ್ಯವಾದ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದೂ ಮತ್ತು ಬಂಡವಾಳಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪಾಲುದಾರರು ಪಾಸತಿನಾಡಿದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಗಣಿಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯದ ವಿಸಿಯೋಗಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಿಡುವುದೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಬಳಗುತ್ತಿಗೆ ಮೇಲೆ ರುಸುಮನ್ನು ವಸೂಲ್ಪಾಡಿದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಗುತ್ತಿಗೆ ದಾರನಿಗೂ ಬಳಗುತ್ತಿಗೆ ದಾರನಿಗೂ ನಡೆದಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಸಮಾಧಾನಕರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶ್ಲೇಷಣೆಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು ; ಮತ್ತು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಡೆಸಿದಲ್ಲಿ ಭರ್ತಿಯಾದ ಪಾಲು (ಪೇರ್) ಗಳನ್ನೇ ರುಸುಮಿನ ಭಾಗವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದವರು ಆಂಗೀಕರಿಸಬೇಕಾಗಿಯೂ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದವರು ಜಂಟಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದೂ ಉಚಿತವಾಗಿ ತೋರಿಲ್ಲ ; ಇದು ಅನೇಕವೇಳೆ ನಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ 1902 ನೆಯ ಏಪ್ರಿಲ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದುಹೊಸ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳೇನಂದರೆ:-

(1) ಗಣಿ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಫೆ ಬರುವವರೆಗೂ ರಾಜಾಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಗಣಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಪಡಿಸುವುದು.

(2) ಬಟ್ಟು ಹುಟ್ಟುವಳಿಯ ಮೇಲೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ವಸೂಲ್ಪಾಡಬಹುದಾದ ಸೇಕಡು 5 ರ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜಾಯವನ್ನು ಹಾಕುವುದು.

(3) ವಿಶೇಷಲಾಭಕರವಾದ ಗಣಿಗಳಲ್ಲಿ 25,000 ಪಾಸಿಗೆ ಮೇಲೆ ಬರುವ ಸಿವ್ವಳ ಆದಾಯದ ಮೇಲೆ ಸೇಕಡು 5 ರ ಮೇರೆ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜಾಯ ಹಾಕುವುದು.

ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದವರಿಂದ ಅನುಮೋದಿತವಾದ ಈ ವಿವರಣೆ, ಹೊಸತಾಗಿ ಆರಂಭಿಸಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಹುಟ್ಟಿರುವ ಗಣಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವದಲ್ಲದೆ, ಆ ಕೆಲಸವು ಬಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಲಾಭಕರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆದಾಯಕ್ಕೆ ಕುಂದಕ ಬಾರದಂತೆ ಭದ್ರಪಡಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ಹೊಸ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಇತರ ಪರಿಷ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲಾಯಿತು. ಹಿಂದಿನ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟು ಐಸಿಜಾನ್ವೇಷಣದ ಹತ್ತು ಚದರ ಮೈಲಿಗಿ ಮೀರಿ ತಗದುಕೊಳ್ಳಕೂಡದಾಗಿಯೂ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಲೈಸ್ಟವಾಗಿ 500 ರೂಪಾಯಿ ರುಸುಮನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿಯೂ ಇತ್ತು. ಈಗಿನ ಹೊಸ ನಿಬಂಧನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಭೂಮಿಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವು ಸರ್ಕಾರದವರ ಇವ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದರೂ ಇರಬಹುದು. ಈಗ 100 ರೂಪಾಯಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ಆವಣತಿಯನ್ನು ಆದರ

ಮೈಲಿಗೆ 50 ರೂಪಾಯಿಮೇರೆ ಬಾಡಿಗೆಯನ್ನು ರುಸುವಾಗಿ ಕೊಡುವಂತೆಯೂ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಗಣಿ ತೋಡುವ ಭೂಪರಿಮಾಣವು ಯಾವಕಡೆ ಅಳತೆಮಾಡಿದರೂ ಬಂದು ಕೊನೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕೊನೆಗೆ 2 ಮೈಲಿ ಇರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ 1 ಮೈಲಿಗೆ ಇಳಿಸಲಾಯಿತು. ಹಳೆ ನಿಬಂಧನೆಗಳಮೇರೆ ಒಬಿಜಾ ನೈಫಕನಿಗೆ ಕಾರ್ಯೋಪಕ್ರಮಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಬಂಡು ತಿಂಗಳ ವಾಯಿದೆಯನ್ನು ಈಗ 6 ತಿಂಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಕಳೆದ 20 ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಗಣಿಭೂಮಿಯ ಕಂದಾಯದ ವಸೂಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ತೊಂದರೆಯುಂಟಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಗದಪತ್ರನಡೆದು ಕೊನೆಗೆ ಕಂದಾಯದ ಹೆಚ್ಚು ಭಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವದರಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಗುತ್ತಿಗೆ ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವಿಳಂಬವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಗ್ರಾಮಗಳ ಲೆಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ಗಲಿಬಿಲಿಯುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೆಟಲೈಂಟ್ ಇಲಾಖೆಯವರು ಹಾಕಿದ್ದ ಕಂದಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಎಕರೆಗೆ ಬಂದು ರೂಪಾಯಿಮೇರೆ ಬಂದೇರೀತಿಯಾದ ಕಂದಾಯ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

1903ನೆಯ ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ 11 ಗಣಿಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಕಳೆದ ವರ್ಷಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ 13 ಗಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ತುಮುಕೂರು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬೊಡನೂರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಸದಾಗಿ ಗಣಿಯ ಕೆಲಸವು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದ್ದೇ ಈ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಸರಕಾರಿ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಗಣಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಬಟ್ಟು 3,50,32,866 ರೂಪಾಯಿ ಬಾಳತಕ್ಕ 6,12,777 ಟೆನ್ನು ಗಟ್ಟಿ ಚೆನ್ನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷ 3,30,21,817 ರೂಪಾಯಿ ಬಾಳತಕ್ಕ 5,76,837 ಟೆನ್ನುಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದ್ದವು. 1903-04ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾದ ಬಟ್ಟು ರಾಜಾಯವು 17,51,643 ರೂಪಾಯಿ; 1902-03 ರಲ್ಲಿ 16,51,090 ರೂಪಾಯಿ. ಆದ್ದರಿಂದ 1,00,553 ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಂದಂತಾಯಿತು.

ಗಣಿ ಅಜಮಾಯಿಷಿ ಕೆಲಸವು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಕಳೆದ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟು ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರಕ್ಟರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮೊಕರರೆ ಮಾಡಿದ್ದು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದೇಇದೆಯಷ್ಟೆ. ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಬೇಕಾಗಿದೆಯೆಂದು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದೆ ಬಂದಿದೆ.

ಗಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನೂ "ಬಾಯಿಲರಿಗಳನ್ನೂ" ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವವರ ಆಚರಣೆಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನೂ ಗಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯೊಳಗಡೆ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಕೂಲಿಗಳನ್ನು ನಿರಪಾಯವಾಗಿಯೂ ತಡೆಹಿಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಗಣಿಯ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಕೆಲವು ಅಧಿಕವಾದ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ತುಮುಕೂರು ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಗರ್ಭಶೋಧನೆಯನ್ನು ನಡಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶಿಲಾಶ್ರೇಣಿಯ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ 60 ಮೈಲಿ ಉದ್ದವೂ 8 ಮೈಲಿ ಅಗಲವೂಳ್ಳು ಬಂದು ಹೊಸ ಶ್ರೇಣಿಯು ಸಿಕ್ಕಿತು; ಅದರ ನಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ತಯಾರ್ಪಡಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಕಲ್ಲುಗಳು ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೋಲಾರದ ಚೆನ್ನದಗಣಿಯ ಕಲ್ಲುಗಳಂತೆಯೇ ಇವೆ.

ಹಿಮನೋಗ್ಗ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿ 570 ಚದರ ಮೈಲಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಭೂಗರ್ಭಶೋಧನೆ ಮಾಡಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಆಯನೂರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಶಂಕರಗುಡ್ಡದ ಶ್ರೇಣಿಯ ಜಂಗಲುಗಳಲ್ಲಿ "ಮಾಂಗನೀಸ್" ಎಂಬ ಲೋಹದ ಅದರ ಸಿಕ್ಕುವ ಲಾಭಕರವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಗೊತ್ತಾದವು.

ಮರಮೃತ್ ಇಲಾಖೆ.—1903-04ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾವಿಧವಾದ ಕಾಂಗಾರಿಗಳಾಗಿಯೂ ಬಟ್ಟು 59,62,671 ರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾವೇರೀ ಮೈದ್ಯುತಶಕ್ತಿಯ ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪಾವತಿಮಾಡಿದ 3,67,604 ರೂಪಾಯಿ ಸೇರಿದೆ. ಮೇಲ್ಕಂಡ ಬಟ್ಟು ಖರ್ಚುಬೈಕಿ 1,80,000 ರೂಪಾಯಿ ಅರಮನೆ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು.

ಕೋಲಾರ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವರಮಾನಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿದ್ದು ಬಡೆದುಹೋದ ಕೆರೆಗಳ ದುರಸ್ತನ್ನು ಬಡನೆಯೇ ಆರಂಭಿಸಿ ಈ ವರ್ಷದ ಮೈಲಿಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ನೀರುನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ದುರಸ್ತು ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷಗಳಂತೆಯೇ ಈ ವರ್ಷವೂ ಮಾರಿಕಣಿವೆಯ ಕೆಲಸವು ಬಹಳ ತೃಪ್ತಿ ಕರವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಎರಡು ನೀರಾವರಿ ನಾಲೆಗಳ ಮತ್ತು ಕೆರೆಯ ಕಾಂಗಾರಿಯ ಖರ್ಚು ಸಹಿತ 44,67,211 ರೂಪಾಯಿನ

ಹೊಸ ಅಂದಾಜು ಮಂಜೂರಾಗುವಂತೆ. ಕಟ್ಟೆಯು 86.7 ಅಡಿಯಿಂದ 109.40 ಅಡಿಗೆ ಎಂದರೆ 22.65 ಅಡಿಯಷ್ಟು ಎತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ನಾಲೆಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಭಾಗವು ಹೊಳೆಯಮಟ್ಟದಿಂದ 6 ಅಡಿಯಷ್ಟು ಎತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ನಾಲೆಗಳನ್ನು ತೋಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ಕೆಲಸ ನಡೆಯಿತು. 1903 ನೆಯ ವರ್ಷದ ಪ್ರವಾಹಕಾಲದಲ್ಲಿ 60 ಅಡಿ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಹಂಗಾಮಿ ಕೋಡಿಯಮೇಲೆ 2 1/2 ಅಡಿ ನೀರು ಹೊರಳಿತು. 1904ನೆಯ ಜುಲೈ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಕರೆಯಲ್ಲಿ 19.833 ಯೂನಿಟ್ಸ್ ಪ್ರಮಾಣ ನೀರು ಜಮಾ ಯಿಸಿತು.

1,03,319 ರೂಪಾಯಿ ಅಂದಾಜಿನಮೇಲೆ ಹೊಸ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜನಗರದ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಕಾಂಗಾ ರಿಯನ್ನು ಮಂಜೂರುಮಾಡಿ ಕಳೆದವರ್ಷ ಕೆಲಸನಡೆಸುವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗಾರಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಲಾಯಿತು.

ಈ ಕೆಳಗೆ ನಮೂದುಮಾಡುವ ಮುಖ್ಯತರವಾದ ಕಾಂಗಾರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲಸ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಅವು ಯಾವವೆಂದರೆ:-ಬೆಂಗಳೂರು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗಟ್ಟಿದ ಕೆರೆಯಮೇಲಿರುವ ಮದರೆ ಕೆರೆಯ ದುರಸ್ತಿ; ಕೋಲಾರ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ, ಹೊಳೆಸೋನಾಂಬುಧಿ ಅಗ್ರಹಾರ, ಚಂದೂರು ಇಲ್ಲಿಯ ಕೆರೆಗಳ ದುರಸ್ತಿ; ಹಾಸನ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಹಾರದ ಕೆರೆ, ಕಿತ್ತೂರಣೆ ಮತ್ತು ನಾಲೆಗಳು ಇವುಗಳ ದುರಸ್ತಿ; ತುಂಕೂರು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾವತ್ತೂರು ಹೊಸಕೆರೆಯ ಕಟ್ಟಡ; ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿ ಚಿಕ್ಕಮದರೆ ಮತ್ತು ರಾಣಿಕೆರೆ ಇವುಗಳ ಕಟ್ಟಡ. ರೀಜಂಟರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಮಹಾರಾಣಿಯವರು ಪ್ರಜೆಗಳ ಕೋರಿಕೆಯಮೇರೆ ಈ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಹೇಳಿದ ಕೆರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿಡಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದರು.

ಕೆಳಗೆ ನಮೂದಿಸುವ ಕೆಲಸಗಳು ಗತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯತಃ ಪೂರ್ತಿಯಾದ ಹಾಗೆ ತಿಳಿಯಬಂದಿದೆ ಅವು ಯಾವವೆಂದರೆ:-ಕೋಲಾರದ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿರುವ ರಾಮನಗರದ ಕೆರೆಯ ನಾಲೆಯ ದುರಸ್ತಿ ಮತ್ತು ರಾಮನಮುದ್ರದ ಹೊಸಕೆರೆಯ ಬುಬ್ಬಾಗದ ನಾಲೆ ತೆಗೆಯುವದು; ತುಂಕೂರು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೇತಗನ ಕೆರೆಯ ಕೆರೆ ದುರಸ್ತಿ; ಮೈಸೂರು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯನಗರ ನಾಲೆಯ ಸೇತುವೆಯಮೇಲಿನ ಹೊಸ ಕಾಲ್ವೆ ಕಟ್ಟಡ-ಇವೆ.

ಹಿಂದಿನ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಹ್ರಾಮನಿವಾರಣಾರ್ಥವಾದ ಕೆಲವು ಕಾಂಗಾರಿಗಳಿಗೆ ಅಂದಾಜು ತಯಾರಾ ಡುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತ್ತೆಷ್ಟೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸಿಯಮಿತವಾದ ಇಂಜಿನಿಯರು ಗತವರ್ಷ 59,03,708 ರೂಪಾಯಿ ಮುಟ್ಟುವ ಹದಿನೇಳು ಕಲಸಗಳ ಅಂದಾಜುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಈ ಪೈಕಿ ವ್ಯವಭಾವತೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಒಂದು ಉಪನದಿಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಬಿಡದಿಯ ಹತ್ತಿರ ಕಟ್ಟುವಕೆರೆಗಳು, ಜಗಳೂರು ಅಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಗಡಿಗೆಕುಂಟೆಯ ಹತ್ತಿರ ಸುಕ್ಕೆದಳ್ಳಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಕಟ್ಟುವಕೆರೆ, ಹುಣಸೂರಿನ ಹತ್ತಿರ ಬಡ್ತಿಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಕಟ್ಟುವ ಕೆರೆ, ಕೂಡೂರು ಅಣೆಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಎಡಗಡೆ ನಾಲೆ ತೆಗೆಯುವುದು, ಶ್ರೀರಾಮ ದೇವರ ಅಣೆಯ ದಕ್ಷಿಣನಾಲೆಯ ಬಡುಣೆ, ಈ ಐದು ಕಲಸಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟು 6,06,680 ರೂಪಾಯಿ ಮಂಜೂರಾದಲಾಯಿತು. ಉಳಿದವು ಇನ್ನೂ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಕಾಂಗಾರಿಗಳ ಅಂದಾಜು ಗಳು ಮುಗಿಯುತ್ತಾಬಂದದ್ದರಿಂದ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಇದುವರೆಗೆ ಕ್ರಮವಾದ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಬಳಗಾಗದ ಪಾಡುವಾದ ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನೂ ಕೆರೆಗಳ ರೀಜಿಸ್ಟರ್‌ಗಳನ್ನೂ ತಯಾರಾಡಲು ಆರಂಭಿಸಿತು. ಅರ್ಕಾವತಿ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣನಾಕಿನೀ ಜಲಾನಯನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕೆರೆಗಳ ಸ್ಥೂಲರೂಪವಾದ ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನೂ ರೀಜಿಸ್ಟರ್‌ಗಳನ್ನೂ ಕಾರ್ಯತಃ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಯಿತು. ಉತ್ತರಪಿನಾಕಿನೀ ಜಲಾನಯನಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನೆಲವಂಗಲದ ಅಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೆರೆಗಳ ಪೌಢಮಿಕ ರೀಜಿಸ್ಟರ್‌ಗಳು ಪೂರ್ತಿಯಾದವು. ಹಿರಾ ನದಿಯ ಜಲಾನಯನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಬಹಳ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಅಜಮಾಯಿಷಿ ಮಾಡಿಸಿ ಅವುಗಳ ಪಾತ್ರವಿ ಸ್ತಾರ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು, ಹುಟ್ಟುಸಳ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ತಪಸೀಲನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

ಸಿವಿಲ್ ಕೆಲಸಗಳು ಸಿವಿಲ್ ಕಟ್ಟಡಗಳು:-ಸಿವಿಲ್ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಪೈಕಿ ಈ ವರ್ಷ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುತ್ತಿ ದ್ದವು ಯಾವವೆಂದರೆ:-ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ವಿಕಟೋರಿಯಾ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಬಡಾ ವಣಿ; ಕೋಲಾರದ ಜಿನ್ನದಗನಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸಲಸ್ಪತ್ರೆ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯರ ನಿವೇಶನ ಇವುಗಳ ಕಟ್ಟಡ; ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಯ ಮೊಸಕಟ್ಟಡ ಮತ್ತು ಉದಕಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಫರ್ನಿಹಿಟ್ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ದರ್ಬಾರ ಹಾಲಿನ ಕಟ್ಟಡ-ಇವೆ.

ರಸ್ತೆಗಳ ಮೈಕಿ ಕೆಳಗೆ ನಮೂದಿಸುವ ಕೆಲಸಗಳು ಕಾರ್ಯತಃ ಮುಗಿದವು. ಅವು ಯಾವವೆಂದರೆ:-
ಉರಿಗಾಂ ಚೆನ್ನದಗಣಿಯಿಂದ ರೈಲ್ವೆಗೆ ಹೋಗುವ ರಸ್ತೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು; ಬಾಲಗಾಂತ್ ಮಾರಿಕೊಪ್ಪದ
ಹೊಸ ಸಣ್ಣ ರಸ್ತೆ, ಗುಂಡ್ಲ ಪೇಟೆ ಸುಲ್ತಾನ್ ಬತೇರಿ ರಸ್ತೆಗೆ ಜಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ್ದು; ಹಿರಿಯೂರು ಮಾರಿಕಣಿವೆ
ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನಂತಪುರ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೇತುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದು-ಇವೇ.

ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕಾಂಗಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೆಲಸನಡೆದಿದೆ. ಅವು ಯಾವವೆಂದರೆ,-ಹಣಬಾಳದೇವ
ರು:ಡದ ಮತ್ತು ಸಕಲೇಶಪುರ ಗೋಣೀಬೀಡಿನ ರಸ್ತೆಗಳ ಬಾಕಿ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸುವುದು; ಶುಕ್ರನಾರ
ಸಂತೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯದ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಸಲೆಘಾಟೆಯನ್ನು ಹಸನು ಮಾಡುವುದು; ಹಿರೋಡೆ ಸ್ವೇಪ್ಪನಿಂದ
ನೆಲ್ಲಿಗೆರೆಗೆ ಹೋಗುವ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಣಕೆರೆಯ ಹತ್ತಿರ ಲೋಕಪಾವನಗೆ ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು;
ತೇರಿಕೆರೆ ಮಂಗಳೂರು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಬೈಕೆ ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಸೇತುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು; ಆನೆ ಮಹಲ್ ಮೂಡಗೆರೆ
ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಜೂರಿನಹತ್ತಿರ ಹೇಮಾವತಿಗೆ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು; ಕೋಲಾರ ವೆಂಕಟಗಿರಿಕೋಟೆ ರಸ್ತೆ
ಯಲ್ಲಿ ಪಾಲಾರಿನದಿಯ ಶಿಥಿಲವಾದ ಸೇತುವನ್ನು ಪುನಃ ಕಟ್ಟುವುದು;-ಇವೇ.

11 ಲಕ್ಷ ರೂ. ಅಂದಾಜಿನಮೇಲೆ ಹಿಂದಿನವರ್ಷ ಆರಂಭಿಸಿದ ಕೋಲಾರದ ಚೆನ್ನದಗಣಿಯ ನಿರಸರಬ
ರಾಯಿ ಕಾಂಗಾರಿಯು ಕಾರ್ಯತಃ ಮುಗಿಯಿತು. ಬೇತಮಂಗಲದ ಕೆರೆಮಾತ್ರ ಬಡೆಯದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಗತವರ್ಷವೇ
ಗಣಿಗೆ ನಿರಸರಬರಾಯಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಈವರ್ಷ ಅವಶ್ಯಕವಾದಷ್ಟು ನಿರಸರಬರಾಯಿ ನಿರಸರ
ಬರಾಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಳೆದ ನವೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಂದ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಕೆರೆಯೂ ಅದರ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಮೇ
ಲುಗಡೆ ಇರುವ ಕಾಕೋಳದ ಕೆರೆಯೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಶಿಥಿಲವಾದವು. ಅವುಗಳ ಶಿಥಿಲವಾದ ಕೋಡಿಗಳ
ದುರಸ್ತು ಮತ್ತು ಮಂಜಾರಾದ ಇತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕೆಲಸಗಳೂ ಬಹಳ ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿಯೂ ತ್ವರಿತ
ವಾಗಿಯೂ ಪೂರೈಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ.

ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮಲ್ಲೇಶ್ವರದ ಶಾಖೆಗೋಸ್ಕರ ಮಂಜಾರಾದ ಚರಂಡಿಕಾಂಗಾರಿಯು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ
ನಡೆದಿದೆ.

ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ನಿರಾವರಿ ಕೆಲಸದ ಸಾಲಿಯಾನ ದುರಸ್ತು ಬಗ್ಗೆ ಆಗುವ ಖರ್ಚನ್ನು ಯಾರು ವಹಿ
ಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಬಹಳ ದಿನದಿಂದ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಷಯವು ಗತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಇತ್ಯರ್ಥಮಾಡ
ಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅದೇನೆಂದರೆ,-ನೀರು ತೆರಿಗೆಯಿಂದಲೂ “ಟೋಲ್” ದರಿಗೆಯಿಂದಲೂ ನಿಜವಾಗಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾ
ಗುವ ಬಟ್ಟು ಮೊಬಲಗನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮೃಗಿಸಿಸಲೆ ಫಂಡಿನಿಂದ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ, ಉಳಿದ
ಮೊಬಲಗನ್ನು ಸರ್ಕಾರದವರು ವಹಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಚೆನ್ನದ ಗಣಿಯವರು ಕೇಳಿಕೊಂಡಮೇರೆ ಕಾವೇರೀ ಪ್ರಪಾತದಲ್ಲಿ 2,000 ಅಶ್ವಬಲದಷ್ಟು ವೈದ್ಯುತ
ಶಕ್ತಿಯ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಥಾಪನೆಯ ಕೆಲಸವು ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮಂಜಾರಾದ 13,10,000
ರೂಪಾಯಿ ಅಂದಾಜಿನಮೈಕಿ ಈವರ್ಷ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ 6,44,968 ರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚಾಯಿತು. ಎಲ್ಲಾ ಹೊ
ಸಕಟ್ಟಡಗಳೂ ತಯಾರಾದವು. ಬೇಕಾದ ಯಂತ್ರಸಾಮಗ್ರಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಯಃ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಬಿದ್ದಿವೆ.

ಚೆನ್ನದಗಣಿಗೆ ಸರಬರಾಯಾಗಿ ನಿಂತ ವೈದ್ಯುತ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ ಮತ್ತು ಸಿವಿಲ್ ಎಂಡ್
ಮಿಲಿಟರಿನ್ವೇರ್ಸ್‌ಗೆ ವೈದ್ಯುತ ದೀಪವನ್ನು ಬದಗಿಸಿಕೊಡುವ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಉಳಿದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೈಗಾ
ರಿಕೆ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಸರಬರಾಯಿಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ 6 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಅಂದಾಜನ್ನು ಈಚೆಗೆ ಮಂ
ಜಾರಾಡಲಾಯಿತು.

ಈ ಕೆಲಸವು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿತು, ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಶಕ್ತಿವಾಹಕ ತಂತಿಹಾಕುವ ಮಾರ್ಗದ ಸರ್ವೆಯೂ
ಮುಗಿಯಿತು. ಯಂತ್ರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಬಂದಕೂಡಲೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಕಟ್ಟಡ
ಗಳೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ.

ಈಗಿರುವ ನಾಲೆಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಅವುಗಳ ಬಡಾವಣೆ ಮತ್ತು ಅಭಿ
ವೃದ್ಧಿಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಬಂದು ಹೊಸ ನಾಭೆಡಿವಿಜನನ್ನು ಈಚೆಗೆ ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು.

ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಮೊಕರರೆ ಮಾಡಿದ ಟ್ಯಾಂಕ್ ಕಮಿಟಿಯವರು ತಮ್ಮ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿಮಾಡಿ ರಿಪೋರ್ಟನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅದರ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿತು. ಸರ್ಕಾರದವರು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತೇನೆ. ರೈತರು ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ಮಟ್ಟ ಕಾಂಗಾರಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸುವ 1873ನೆಯ ಇಸವಿಯ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸತಕ್ಕ ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ರೈತರು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸದ ಪರಿಮಾಣವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಟ್ಯಾಂಕ್ ಅಥವಾ ಮೊಹತರ್ಪಾ ಕಂದಾಯದ ಬಂದು ರೂಪಾಯನ್ನು ಎರಿ ಬಾಗಾಯ್ತು ಕಂದಾಯದ ಭಾಗ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಸಮವೆಂದು ಎಣಿಸಬೇಕೆಂಬದಾಗಿ ಬಂದುವಾಕ್ಯವನ್ನು 2 ನೆಯ ನಿಬಂಧನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಮತ್ತು ರೈತರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈಗ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕಾನೂನಿಗೆ ಬಳಸದಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದು ರೆಗ್ಯುಲೇಷನನ್ನು ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದೆ. ನಾಲೆಗಳನ್ನು ಸರಿಸಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದರರ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯು ಕಂದಾಯ ಕೊಡುವ ರೈತರ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗೆ ಮೀರಕೊಡದೆಂದು ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯು ಸೊಪ್ಪುನೆದೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಬದಿ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರದವರು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ನಾಲೆಯ ಪ್ರೀಕ್ಷಣೆಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೊಂದರಿಂದ ಬಾಕಿ ಬರಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು ಮಾಫ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಚಿಲ್ಲರೆ ಕೆರೆಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಕೆರೆಗಳ ದುರಸ್ತಿ, ಪ್ರೀಕ್ಷಣೆ ಇವು ಮುಂದೆ ವಿಚಾರಿಸತಕ್ಕ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ, 300 ರೂಪಾಯಿಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಯೂ ವರಮಾನವುಳ್ಳ ಕೆರೆಗಳಿಗೂ 100 ರೂಪಾಯಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಯೂ ವರಮಾನವುಳ್ಳ ಕೆರೆಗಳಿಗೂ ಭೇದವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯ ದರಜಾ ಕೆರೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದವರು ಇದುವರೆಗೂ ಯಾವ ಉಪಕ್ರಮವನ್ನೂ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಮೊದಲನೆಯ ದರಜಾ ಕೆರೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ರೈತರು ಮಟ್ಟಕಾಂಗಾರಿ ಮಾಡಿದರೆ ಸರ್ಕಾರದವರು ಗಾಂ ಮತ್ತು ಕಲ್ಲು ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಈ ಭೇದವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಪರತ್ತಿನಮೇಲೆ ಸರ್ಕಾರದವರೇ ಎಲ್ಲಾ ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಗಾರೆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ತಾವೇ ಮಾಡಿಸುವರು. ಆದರೆ ಮಟ್ಟ ಕಾಂಗಾರಿಯ ಒರ್ಕು ರೈತರಿಗೆ ಬಹಳ ಭಾರವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ-ಎಂದರೆ 2 ರಲ್ಲಿ 2 ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮೀರಿದ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ-ಡೆಪುಟಿ ಕಮಿಷನರು ತಮ್ಮ ಇಪ್ಪತ್ತುನೂರು ಸ್ವಲ್ಪ ರಿಯಾಯಿತಿ ತೋರಿಸಬಹುದೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಕೊಟ್ಟಿದೆ. ರೈತರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಶ್ರಮವುಳ್ಳವನಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಸರ್ಕಾರದವರು ಮುಂಗಡಕೊಟ್ಟು ಸುಲಭವಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಂದಿಯಮೇಲೆ ವಸೂಲ್ಪಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ನಾನು ಹಿಂದೆ ಸೂಚಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಲ್ಲರೆ ಕೆರೆಗಳ ದುರಸ್ತಿಗಾಗಿ ಈ ವರ್ಷ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ 1 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯನ್ನು ಮಂಜೂರಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಜಾಗರೂಕರಾಗಿ ಈ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯತಃ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಹೊರತು ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ನಿಜವಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೂ ಉಂಟಾಗಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮಗೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ, ಪ್ರೀಕ್ಷಣಾ ವದ ವಿಶ್ವಾರ್ಥಿತ ಸ್ವತ್ತಿನಂತೆಯೂ ಇರುವ ಈ ಕೆರೆಗಳು ಕ್ಷೀಣಿಸಿತಿಗೆ ಬಾರದ ಹಾಗೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜನಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವರೆಂದು ಕೋರುತ್ತೇವೆ.

ಕೈಟಿ- ರೈಟಿ ಬಂಡವಾಳದಮೇಲೆ ಆದ ನೇಕಡ ನಿವ್ವಳ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯ ಕ್ರಮವೆಂತಂದರೆ-

		1902-03.	1903-04.
ಮೈಸೂರು-ಹರಿಹರ	...	3.62	3.74
ಬೆಂಗಳೂರು-ಹಿಂದೂವರ	...	3.50	4.88
ಮೈಸೂರು-ನಂಜನಗೂಡು	...	1.79	2.21
ಬೀರೂರು-ವೆಂಕುಗ	...	0.95	1.10
ಕೋಟಾರದ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿ ಕೈಟಿ...	...	6.73	6.96

ಗತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹುಟ್ಟುವಳಿಯ ಮೇಲೆ ನೇಕಡ 60.80ರಂತೆ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಖರ್ಚಾಯಿತು; 1902-03 ರಲ್ಲಿ 6.77 ರಂತೆ ಖರ್ಚಾಗಿತ್ತು.

ಬೆಂಗಳೂರು ಚಿಕ್ಕ ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ಥಳದ ಸ್ಥಳೀಕರಣವೆನಿಸಿದ ಆ ಕೆಲಸದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾದ ಅಂದಾಜುಪಟ್ಟಿಯೊಡನೆ ಬಂದು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ರಿಪೋರ್ಟು ಬಂದಿದೆ. ಇದು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಘದಿಂದ ನಿರ್ವಹವಾಗುವ ಒಳ್ಳೆ ಕೆಲಸವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರೀತ್ಯಾಹಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಇದು ಮಂಜೂರಾತಿಬಗ್ಗೆ ಇಂಟಿಯಮ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಡುವುದಾಗಿದೆ.

ಲೆಜಿಸ್ಲೇಷನ್.—ಗತ ವರ್ಷ ಈ ಕೆಳಗೆ ನಮೂದಿಸುವ ಮುಖ್ಯವಾದ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್‌ಗಳು ಮಂಜೂರಾದವು. ಅವುಗಳಾವವೆಂದರೆ:—

1555

(1) 1903ನೆಯ ವರ್ಷದ IIನೆಯ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್.—ಇದು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗಿರುವ ಬಾಕಿಯನ್ನು ಕಂದಾಯದ ಬಾಕಿಯಂತೆ ವಸೂಲ್ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ “ಮೆಮೊರಾಂಡಂ ಆಫ್ ಆನೋಸಿಯೇಷನ್” 24ನೆಯ ಕಲಮಿನಲ್ಲಿರುವ ನಿಯಮವನ್ನು ಕಾರ್ಯತಃ ಜಾರಿಗೆ ತರುವ ಏರ್ಪಾಡೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯೇನೂ ಅಲ್ಲ.

(2) 1903ನೆಯ IIIನೆಯ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್.—ನಾನು ಹೋದವರ್ಷದ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ನೂಚಿಸಿದಂತೆ ಇದು ಮೈಸೂರು ಪಟ್ಟಣದ ಆರೋಗ್ಯವರ್ಧಕ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಾನೂನಿಗೆ ಬಳಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ ಬಂದು ಟ್ರಸ್ಟ್ ಬೋರ್ಡನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಅವರ ವಶದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಹಣವನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಭಿವರ್ಧಕ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೂ ಆ ಬೋರ್ಡಿಗೆ ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಜನರ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಈ ಬೋರ್ಡಿಗೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಮುಖಂಡರಾದ ಕೆಲವು ಮೆಂಬರುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದೆ.

ಈ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವಾಗ ಮನೆಗಳು ಬತ್ತೊತ್ತಾಗಿರುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕಾದ ಆವಶ್ಯಕ ಕಂಡುಬಂತು. 1904ನೆಯ IV ನೆಯ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್‌ನಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡಿದೆ. ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳವರ್ಷಗಳಿಂದ ಪರ್ಯಾಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪೀನಲ್ ಕೋಡ್ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಪ್ರೊಸೀಜರ್ ಕೋಡ್ ಗತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಂಜೂರಾದದ್ದು ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅವಶ್ಯವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನೂ ಪರಿಷ್ಕಾರಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್‌ಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳು ಈ ತಾರೀಖುವರೆಗಿನ ಹೊಸವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಳಕೆಗೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನವಾಗಿವೆ.

“ಬೀಫ್ ಕೋಡ್ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್” ಮತ್ತು “ವಿಪ್ಪಿಂಗ್ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್” ಎಂಬಿವೆರಡೂ ಮಂಜೂರಾದವು. ಲೋಕಲ್ ಬೋರ್ಡ್ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್‌ಗಳಿಗೆ ಬಳಪಟ್ಟ ನಿಬಂಧನೆಗಳೂ 1903 ನೆಯ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಈ ಹೊಸಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ ಬಂದೊಂದು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಂದೊಂದರ ಮೇಲೆ ಎಂಟು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಬೋರ್ಡುಗಳೂ, ಬಂದೊಂದು ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಥವಾ ಸಬ್ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಬಂದರಮೇಲೆ 77 ತಾಲ್ಲೂಕು ಬೋರ್ಡುಗಳೂ ಮತ್ತು 38 ಯೂನಿಯನ್‌ಗಳೂ ಏರ್ಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ. ಈ ಯೂನಿಯನ್‌ಗಳೆಲ್ಲಾ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲರೆ ಮ್ಯುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಪ್ರಜಾಸಂಖ್ಯೆ 3,000ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದ ಆಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಈಗ ಗ್ರಾಮಸಂಘಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು.

ಗತವರ್ಷಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯತಮವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಯೋಜನಕರವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಹಲವು ಮಸೂದೆ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್‌ಗಳೂ ನಿಬಂಧನೆಗಳೂ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿವೆ. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಮೈಸೂರು ಮುನಿಸಿಪಲ್ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್, ಪೊಲೀಸ್ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೂಚಿಸಲ್ಪಡುವವಾಗಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ ಪ್ರಕಟನೆಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ, ಇಂಡಿಯಾ ಸರ್ಕಾರದವರ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅದರ ವಿಶೇಷಸ್ವರೂಪವೇನೆಂದರೆ:—ಪ್ರಥಮತಃ; ಮೈಸೂರು ಬೆಂಗಳೂರು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಈಗ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಿರುವ ಆ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸರಿಬೀಳದೆ ಇರುವ ಮ್ಯುನಿಸಿಪಲ್ ಕಾನೂನಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿರುವದೇ. ಎರಡನೆಯದು; ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಚೆಲ್ಲರೆ ಮ್ಯುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನೂ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನೂ ಬರಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಅವುಗಳು ಕಾನೂನಿಗೆನುಸಾರವಾದ ಸಂಘಗಳಾಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನೂ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಆರೋಗ್ಯಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾದ ಸಹಕಾರಿಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ ಮ್ಯುನಿಸಿಪಲ್ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರಲ್ಲದ ಮೆಂಬರುಗಳೂ ಕೂಡ ಅನ್ವಯಿಸಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವಂತೆ ಆ ಮ್ಯುನಿಸಿಪಲ್ ಬೋರ್ಡುಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುವುದು—ಇವೇ. ಈ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ ಮಂಜೂರಾದ ಲ್ಲಟ್ಟಾಗ ಮ್ಯುನಿಸಿಪಲ್ ಆಡಳಿತಗಳ ಚರಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದು ಹೊಸಕ್ರಮವೇ ಏರ್ಪಟ್ಟಂತೆ ಭಾವಿಸಬಹುದು. ಇದು ಕಳೆದ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಇದ್ದ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತದೆ.

ಪೊಲೀಸ್ ಮಸೂದೆ ರದ್ದುಮಾಡುವ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದ ಆಧಿಕಾರಿಗಳುಳ್ಳ ಬಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಾದ ಕಮಿಷಿಯಿಂದ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ; ಅದು ಜಾಗೃತಿಯಾಗಿಯೇ ಸರ್ಕಾರದವರ ಪರಾಭವವೇನೆಗೆ ಬರುವುದಾಗಿದೆ.

ಜಾಹೀರ್.—ಗತವರ್ಷ ಸಿವಿಲ್ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳಲ್ಲಿ, 10,190 ಬರಿಜಿನಲ್ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳೂ 8,567 ಸ್ಟಾಲಿಕಾನ್ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳೂ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದವು. 1802-3ರಲ್ಲಿ 10,919 ಬರಿಜಿನಲ್ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳೂ 7,613 ಸ್ಟಾಲಿಕಾನ್ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳೂ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಒಟ್ಟು ಶೇಕಡ 1.21 ರಂತೆ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದವು. ಈ ವರ್ಷ 18,901 ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳು ಪೈಸಲಾದವು—ಎಂದರೆ ಕಳೆದ ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ 877 ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೂ ಕಳೆದ ವರ್ಷ ದಾಖಲಾದ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳಿಗಿಂತ 111 ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೂ ಇದ್ದವು. ವರ್ಷಾಂತದಲ್ಲಿ 6,000 ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳು ಪೈಸಲಾಗದೆ ನಿಂತಿದ್ದವು ; ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷ 6,191 ಪೈಸಲಾಗಿದ್ದವು.

ಸೆಕಂಡ್ ಅಪ್ಪೀಲ್‌ಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನೇರಿ ಕ್ರಮವಾದ ಅಪೀಲ್‌ಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು 1,260. ಹಿಂದಿನದು 1,166. ಈ ಪೈಕಿ 1,184 ಮೊಬದ್ದಮೆಗಳು ಪೈಸಲಾದವು ; ಹಿಂದಿನವರ್ಷ ಪೈಸಲಾದದ್ದು 1044. ಹಿಂದಿನವರ್ಷ ಪೈಸಲಾಗದೆ ನಿಂತಿದ್ದ 1,617 ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಗತವರ್ಷದಲ್ಲಿ 1,091 ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳು ಪೈಸಲಾಗದೆ ನಿಂತಿದ್ದವು, ಎಂದರೆ 74 ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು.

ಮಾಲೂರು, ಬಾರಿಂಗ್ ಪೇಟೆ, ಮುಳಬಾಗಲು ಈ ಮೂರು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ಕೋಲಾರದ ಮು ನಸಿಧರ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ತೆಪ್ಪಿಸಿ ಇವುಗಳಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳ ಬಂದು ಹೊಸ ಮುನಿಸಿಫ್ ಕೋರ್ಟನ್ನು ಕೋಲಾರದ ಚೆನ್ನದ ಗಣಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಗತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಫೋರವಾದ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಒಟ್ಟು ಅಪರಾಧಗಳು 13,375 ಇದ್ದದ್ದು 11,009 ಕ್ಕೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರಸಂಖ್ಯೆಯು 27,692 ಇದ್ದದ್ದು 22,638 ಕ್ಕೂ ಇಳಿಯಿತು. ಇದ ರಿಂದ ತಪ್ಪಿತಗಳು ಸೇಕಡ 17.63 ರಂತೆಯೂ, ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರಸಂಖ್ಯೆ 18.25 ರಂತೆಯೂ ಇಳಿದ ಹಾಗಾಯಿತು.

ಪೊಲೀಸ್.—ಈ ವರ್ಷ ರಿಪೋರ್ಟಾದ ವಾರಂಟ್‌ಲ್ಲದೆ ಹಿಡಿಯಬಹುದಾದ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು 5,211, ಎಂದರೆ ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ 871 ಕಡಮೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಬಳದೇಶವಾಸಿಗಳಾದ ಕಳ್ಳಜಾತಿಯವರ ಗುಂಪನ್ನು ಕ್ರಮವಾದ ಪೊಲೀಸನವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಗ್ರಾಮ ಪೊಲೀಸಿನವರು ಎಂದಿನಂತೆ ಕಾಡುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬಂಗಳೂರು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲಗೂಪಿನ ವರೂ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿರುವ ಸುಮಾರು 100 ಮನೆತನದವರೂ ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಗಾರ ರಾಗಿಯೂ ಬೇಸಾಯಗಾರರಾಗಿಯೂ ಆಗಿ ನ್ಯಾಯವಿರುದ್ಧವಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸಿದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅವ ರನ್ನು ಗ್ರಾಂಗೆ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಂದ ವಿನಾಯಿಸಲಾಯಿತು.

ಮೈಸೂರು ದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ದೊರಕುವ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ ಈ ಜಾತಿಯವರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ವಸತಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಸರ್ಕಾರವು ಬದಗಿಬಂದಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಕಾರ್ಯತಃ ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ವಿಷಯವು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಪರಾಭವವೇನೆಗೆ ಚಿಂತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದನ್ನು ಜಾಗೃತಿಯಾಗಿಯೇ ವಿಚಾರಮಾಡುವಂತೆ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದೆ.

ರಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್.—ಈ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಕ್ರಮಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸ್ಪೆಷಲ್ ಸೆರಿಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರಿಗಳಿಗೆ ಮುಂದೆ ಸಂಬಳಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಿಕ್ಕಾರಿಪುರ, ನಗರ, ಸೋರಬ ಮತ್ತು ಆಲೂರು ಈ ಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪೆಷಲ್ ಸೆರಿಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರಿಗಳನ್ನಿಡುವುದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಸಂಜಯನ 8,220 ರೂಪಾಯಿಗೆ ವಿಸ್ತರದ ಹೆಚ್ಚು ಟರ್ಚೆನಮೇಲೆ ಮಂಜೂರಾದುದಾಯಿತು. ಈ ಅಭಿಮಾನಗಳ ಅಜಮಾಯಿಷಿ ಕೆಲಸ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆ ಯುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅನಿಸ್ತಂಭ ಕಮಿಷನರಿಗಳನ್ನು ರಿಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ಅಭಿಮಾನಗಳ ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರಕ್ಟರಿಗಳಾಗಿ ಉಪ ಯೋಗಿಸಿದೆ.

ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ.—ಪಾಠಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗತಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನ ಹುಡುಗರ ಮತ್ತು ಹುಡುಗಿಯರ ಬಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದುತ್ತಿದ್ದ ವರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಸೇಕಡ .87 ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈ ಕಡಿಮೆಗೆ ನಿಯಮಿತವಾದ ಕಾರಣಗಳು ಯಾವವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯ ಬಂದಿದೆ.

ಹೊಸದಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮೌಲ್ವಿಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಮೂವರು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಈವರ್ಷ ಮೊದಲನೆಯಸಲ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದರು.

ಇದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಾಲವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಪ್ರಚಾರವೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೂ ಸರ್ಕಾರದವರ ವಿಶೇಷವಾದ ಪರೈಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು.

ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಘಂಡಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ “ಲೋಕಲ್‌ಫಂಡ್ ಜನರಲ್” ಇಂದ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು ಸೇಕಡ 25 ರಿಂದ 30 ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ ಅಂಶವನ್ನು ನನ್ನ ಕಳೆದವರ್ಷದ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ತಿಳಿಸಿದೆನಷ್ಟೆ. ಆದೇಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ 30,000 ರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚು ತಗಲುವ ನಾರ್ತ್‌ಸ್ಟೋಲೇ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಸ್ಕೂಲುಗಳ ಖರ್ಚನ್ನು ವಿಲ್ಲೇಜ್‌ಸ್ಟೋಲ ಘಂಡಿನಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೋಸ್ಕರ ವರಮಾನವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ಕೂಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಸೂಲ್ಯಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಫೀದರವನ್ನು ಪುನಃ ಮಿಮರ್ಕ್ ಮಾಡಿದ್ದೇ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. 1895ನೆಯ ಇಸವಿಯಿಂದ ಪರೈಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ತೀರ್ಮಾನಿಸುವದು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಲೋಕಲ್ ಸೆಕಂಡರಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೈಮರಿ ಸ್ಕೂಲ್ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರುಗಳ ಸಂಬಳಗಳ ದರವನ್ನು 30 ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿತು. ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಿದ ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದು ಸಾಲದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಕಾರಣಾಂತರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವರ ಸಂಬಳವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು ಬದಗಿಸುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಆದರೂ ಲೋಕಲ್ ಸೆಕಂಡರಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೈಮರಿ ಸ್ಕೂಲುಗಳಲ್ಲಿ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಫೀಗಳನ್ನು ಹಾಕಬೇಕಾಯಿತು. ಆನೇಕ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರೈಲೋಚನೆಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ, ಕಳೆದ ಜನವರಿ ತಿಂಗಳಿಂದ ಫೀ ರುಸುಮಿಸ ಹೊಸದರವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಯಿತು. ಕಾಲೇಜುಗಳ ಎಫ್. ಎ. ಮತ್ತು ಬಿ. ಎ. ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದೊಂದು ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚು ಫೀಯನ್ನೂ ಹೈಸ್ಕೂಲು ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ಥರ್ಡ್ ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚು ಫೀಯನ್ನೂ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಲೋಕಲ್ ಸೆಕಂಡರಿ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೇ ಫೀ ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ತಾಲ್ಲೂಕು ವರ್ನಾಕ್ಯುಲರ್ ಸ್ಕೂಲುಗಳಲ್ಲಿ ತರಗತಿಗೆ ಬಂದೊಂದಾನೇ ಯಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಗ್ರಾಮಪಾಠಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪರ್ ಪ್ರೈಮರಿ ಮತ್ತು ಮಿಡಲ್ ಸ್ಕೂಲ್ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸತಾಗಿ ಬಂದಾನೇ ಮತ್ತು ಎರಡನೇ ಫೀಯನ್ನು ವಸೂಲ್ಯಾಡುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಸ್ಕೂಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಫೀಯನ್ನು 6 ತಿಂಗಳಿಗೆ ಬಂದಾವೃತ್ತಿ ವಸೂಲ್ಯಾಡದೆ ತಿಂಗಳು ತಿಂಗಳಿಗೆ ವಸೂಲ್ಯಾಡುವಂತೆಯೂ ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಗ್ರಾಮ ಪಾಠಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಲೋಕಲ್ ಪ್ರೈಮರಿ ಸ್ಟಾಂಡರ್ಡ್ ವರೆಗೂ ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಾಠಹೇಳ್ವ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಫೀ ವಸೂಲ್ಯಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಏರ್ಪಡಿಸಿನ ಫಲಿತಾಂಶವನ್ನು ಸದ್ಯೆ ತಿಳಿಯಲಾಗುವದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಇದರಿಂದ ಸರ್ಕಾರಿ ಗ್ರಾಂಟಿನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಗೈಯುತ್ತಿರುವ ಜನರುಗಳು ಸಾಹಸಮಾಡಿ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವುಂಟಾಗುವುದು.

ಆಫಿಸ್‌ಪೆಕ್ಷೆ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರುವದು ಅವಶ್ಯಕವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಪರೈಲೋಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಮುಜರಾಯಿ—ಹಿಂದೆ ಇನಾಂ ಸೆಟಲ್‌ಮೆಂಟು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಿಥಿಲವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ತಸ್ತೀಕನ್ನು ಜಪ್ತಿ ಮಾಡಿದ್ದ ಸಾಲಗಾಮಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಆರು ಸ್ಥಳಗಳ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಈಚೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಪುನಃ ನಡೆಯುವಂತೆ ತಿಳಿದುಬಂದ ಕಾರಣ ಗತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸದರಿ ತಸ್ತೀಕನ್ನು ಪುನಃ ಮಂಜೂರಾಡಲಾಯಿತು.

ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಮುಜರಾಯಿ ಇಲಾಖೆಯ ಲೆಕ್ಕಗಳು ಕಂಟ್ರೋಲರವರ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿ ಕರವಾಗಿ ಅಜಮಾಯಿಷಿ ಮಾಡಲ್ಪಡದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಆಯಾ ಸತ್ಯ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಸರಿಯಾದ ಶಿಲ್ಕು ಮೊಬಲ

ಗೂಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಐಜಾನ್ಮೆಂಟ್ ಲೆಕ್ಕಗಳೂ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಆಫೀಸಿನ ಲೆಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ತಾಳ ಬಿಟ್ಟು ತಲಾ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಲೆಕ್ಕದ ಅಜಮಾಯಿಷಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇವರ ಮುಂತಾದ ಕುಂದ ಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸರಿಮಾಡಿ ಮುಜರಾಯಿ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯವರ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ತಾಳ ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಜಮಾಯಿಷಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಕ್ಕ ವರ್ತಮಾನಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಚರಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ವೈದ್ಯ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿ. - ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷ ನಾನಾ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೊಂದಿದ ರೋಗಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು 9,93,176 ಇದ್ದದ್ದು ಈ ವರ್ಷ 11,31,250ಕ್ಕೆ ಏರಿತು. ಗತವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳೂ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್‌ಗಳೂ ಸೇರಿ ಒಟ್ಟು 136 ಇದ್ದವು—ಎಂದರೆ 41,032 ಜನಕ್ಕೆ ಬಂದ ರಂತೆಯೂ 205 ಚದರ ಮೈಲಿಗೆ ಬಂದರಂತೆಯೂ ಇದ್ದವು. ಪ್ರತಿವೈದ್ಯಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಚಿಕಿತ್ಸಿತರಾದ ರೋಗಿಗಳ ಸರಾಸರಿ ಸಂಖ್ಯೆಯು 8,379 ಆಗಿತ್ತು.

ಜನನ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹಿಂದಿನವರ್ಷ 95,155 ಇದ್ದದ್ದು ಗತವರ್ಷ 84,626 ಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಿತು. ಮರಣ ಸಂಖ್ಯೆಯು 1,09,496 ಇದ್ದದ್ದು 1,20,918ಕ್ಕೆ ಏರಿತು—ಎಂದರೆ 10,000 ಕ್ಕೆ 18.53 ರಂತೆ ಜನನಸಂಖ್ಯೆಯು 17.12ರಂತೆ ಮರಣಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಆದವು.

ಕಾಲರಾ ಸಿಡುಬು ಪ್ಲೇಗು ಈ ಜಾಡ್ಯಗಳಿಂದ ಆದ ಮರಣಸಂಖ್ಯೆಯು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷ ಕಾಲರಾದಿಂದಲೂ ಸಿಡುಬಿನಿಂದಲೂ ಆದ ಮರಣಗಳು 202 ಮತ್ತು 4,116 ಇದ್ದದ್ದು ಗತವರ್ಷ 121 ಮತ್ತು 1,261 ಮಾತ್ರವೇ ಆಗಿದ್ದವು. ಜ್ವರದಿಂದ ಆದ ಮರಣ ಸಂಖ್ಯೆಯು 11,879 ರಿಂದ 52,381 ಕ್ಕೆ ಏರಿತು, ಎಂದರೆ 1897-98 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಅತ್ಯಧಿಕ ಮರಣಸಂಖ್ಯೆಯಾದ 58,907 ಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಜ್ವರವೇ ಬಹಳ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಾಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಕಳೆದ ಎರಡು ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕಗಳ ಸರಾಸರಿಯು 11,033 ಮತ್ತು 43,300 ಆಗಿದ್ದವು.

ಪ್ಲೇಗು ತಗುಲಿದವರ ಸಂಖ್ಯೆಯು 36,088 ರಿಂದ 26,893 ಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ಲೇಗುಮರಣಸಂಖ್ಯೆಯು 26,573 ರಿಂದ 20,014 ಕ್ಕಾಗಿ ಇಳಿಯಿತು. ಪ್ಲೇಗುತಗುಲಿದವರ ಸಂಖ್ಯೆಯು 9,000 ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು; ಮರಣಸಂಖ್ಯೆಯು 6,000 ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು, ಎಂದರೆ ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಒಟ್ಟು ಪ್ರಜಾಸಂಖ್ಯೆಗೆ 17 ರಂತೆಯೂ 12 ರಂತೆಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು.

ಮೈಸೂರು ದೇಶದ ನಗರವಾಸಿಗಳೂ ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳೂ ಸಹ ಪ್ಲೇಗಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಶೇಷ ವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವಕಾರಣ ಅದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಚಿಹ್ನೆಯಾಗಲಿಲ್ಲವೂ ಪುನಃ ಬರುವ ಚಿಹ್ನೆ ಗಳಾಗಲಿ ಕಂಡುಬಂದದ್ದೂ ದಿಗಿಲುಬಿಟ್ಟದೆ ತಾವಾಗಿಯೇ ರೋಗ ತಗುಲಿದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅನೇಕ ವಾಗಿ ಸ್ವಂತಕಾರ್ಖಾನೆಯಿಂದಲೇ ಗುಡಿಸಲುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮೊರಗೆ ವಾಸಮಾಡುವ ವಿಷಯವು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಸ್ಥಳಬಿಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಲಹೀನವಾದ ಡಿಸೆಂಸ್ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆ ಯಲ್ಲಿಯೂ ನಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಪ್ಲೇಗು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಹಿಂದಿನ ಅನುಭವದಿಂದ ಆಸಾ ದ್ಯವೆಂದೂ ಬಹಳ ಧನವ್ಯಯ ಸಾಧ್ಯವೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾದ ರಸಾಯನ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಡಿಸೆಂಸ್ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸುಡುವ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಬಳಿಯುವ ಸುಲಭೋಪಾಯಗಳಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ಪ್ಲೇಗು ನಿರೋಧೋಪಾಯಗಳು ಪ್ರಥಮತಃ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ನಡೆದ 1899-1900 ರಲ್ಲಿ 4½ ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮೀರಿದ ಭಾರಿ ಮೊಬಲಗು ವರ್ತಮಾನ. ಈ ಪ್ರತಿ 1½ ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮೀರಿ ಮೊಲ್ಟಿಚಾರಣೆಯ ಭಾರಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಾಗಿ ಮೇಲೆ ಖರ್ಚಾದಂತೆ ಲೆಕ್ಕಗಳಾದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ನನಗೆ ಜಾಡ್ಯದ ಅನುಭವ ಹೆಚ್ಚಿ ನಿರೋಧನವಾರೋಪಾಯಗಳನ್ನು ತಾವಾಗಿಯೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದದ್ದರಿಂದಲೂ ಸರ್ಕಾರದ ನೌಕರಿಗೂ ಈ ಜಾಡ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯವೂ ಅನುಭವವೂ ಬೆಚ್ಚಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಹಿಂದೆ ಕಂಡುಬಂದ ಸಂಖ್ಯೆ ವೇತನಗ

1557
 ಕಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಮಿಗಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಖಾಯಂಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಈಕೆಲಸದ ಬಹಳಭಾಗವನ್ನು ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ಏರ್ಪಾಡುಗಳಿಂದ ಖರ್ಚು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆ 4 ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಿತು. ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಹಿಂದೆ ನಗರೀಷ್ ಕಾಂಪುಗಳಾಗಿ ಕೆಲವು ಶಾಶ್ವತವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಈಗ ಜನರು ಗುಡಿಸಲು ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಕೇವಲ ಬಡವರಿಗೇ ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಉಳಿದವರಿಗಲ್ಲ ರಿಯಾಯಿತಿ ದರಕ್ಕೆ ಮಾರುವದರಿಂದಲೂ ಈ ಬಾಬಿನ ಖರ್ಚು ಮೊಬಲಗಿನಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯವಾಯಿತು. ಇಟ್ಟಿಗೆಗಾರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ರಸಾಯನ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಡಿಸಿಂಕ್ಲೆಮಾಡಿ ಮಣ್ಣು ಮನೆಗಳಿಗೆ ಬೆರಣಿ ಸುಡುವದರಮೂಲಕವೂ ಗಿಯೂ ಮಣ್ಣು ಬಳಯುವುದರಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಡಿಸಿಂಕ್ಲೆಮಾಡುವಕಾರಣ ಈ ಬಾಬಿನ ಖರ್ಚು ಸುಮಾರು ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರೈಲ್ವೆ ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಸ್ಥಳ ತಿದ್ದಿ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚನ್ನು ಒಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ 1903-04ನೆಯ ವರ್ಷದ ಪ್ಲೇಗು ಖರ್ಚು 1,15,000 ರೂಪಾಯಿ ಆಯಿತು. ಈ ಪೈಕಿ 12,000 ರೂಪಾಯನ್ನು ಹಳ್ಳಿ ಗಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆಯೊಡೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಇತರ ಆರೋಗ್ಯಾಭಿವರ್ಧಕಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಖರ್ಚು ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಈ ಮೊಬಲಗೇ ಆರೋಗ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಖರ್ಚುಮಾಡಿದ ಒಟ್ಟು ಮೊಬಲಗಲ್ಲ. ಬಾವಿಗಳು ಚರಂಡಿಗಳು, ಗ್ರಾಮಪೀಠ, ಅನಾರೋಗ್ಯಕರವಾದ ಹಳ್ಳಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸುವುದು, ಜಾತ್ರೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಹಬ್ಬಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಜನ ಸೇರುವಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯಾಭಿವರ್ಧಕಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದು, ಪಾಯ್‌ಶಾನುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದು, ಪಾಪಾನ್‌ಕಲ್ಪಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಾಕಿಸುವುದು ಇನ್ನೂ ಇತರಕೆಲಸಗಳು, ಇವುಗಳ ಖರ್ಚುಗಾಗಿ ಒಟ್ಟು 74,000 ರೂಪಾಯನ್ನು ಡಿಸ್ಪೆಂಟ್ ಮಾಡಿನಿಂದ ತೆಗೆದಿಟ್ಟಿತು. ಗ್ರಾಮಮ್ಯುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳು 75,000 ರೂಪಾಯಿ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಆರೋಗ್ಯವರ್ಧಕಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದವು. ಈ ಪೈಕಿ 53,000 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಚರಂಡಿಗಳಿಗೂ ಸುಮಾರು 12,000 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನೀರುಸರಬರಾಯಿ ಆಭಿವೃದ್ಧಿಗೂ ಉಳಿದವನ್ನು ನಾನಾವಿಧವಾದ ಮರಹನುತ್ ಕೆಲಸಗಳಿಗೂ ಖರ್ಚು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಬಾವಿಗಳು, ನೀರು ಸರಬರಾಯಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಆರೋಗ್ಯವರ್ಧಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದವರು "ಲೋಕ ಥೆಂಟ್ ಜನರಲ್" ಇಂದ 44,000 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಮಂಜೂರಾಡಿದರು. ನೀರುಸರಬರಾಯಿ, ಕೆರೆಗಳ ದುರಸ್ತಿ ಮತ್ತು ಪೋಷಣೆ, ಚರಂಡಿಗಳು, ಹೊಸಬಡಾವಣೆಗಳು, ರಸ್ತೆಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಮರಹನುತ್ ಇಲಾಖೆಯ ಮೂಲಕ ನಡೆದ ಆರೋಗ್ಯವರ್ಧಕಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ 1½ ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಘಂಡಿನಿಂದ ಖರ್ಚು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮೈಸೂರು ಬೆಂಗಳೂರುಗಳನ್ನುಳಿದ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯವರ್ಧಕಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಖರ್ಚುಮಾಡಿದ ಒಟ್ಟು ಮೊಬಲಗು ಸುಮಾರು 4 ಲಕ್ಷದಷ್ಟಾಯಿತು.

ಮೈಸೂರು ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸಾಲಿಯಾನಾ 3 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಮಂಜೂರಾಡಿಸುವುದು ನಿಸುಗೆ ವೇದ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇದೆಯಷ್ಟೆ. ಈ ಪೈಕಿ ಟ್ರಸ್ಟಿ ಬೋರ್ಡಿನವರು 1,12,000 ರೂಪಾಯನ್ನು ಆಗಲೇ ಖರ್ಚು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಇದೇಮೇರೆ ಮುಂದೆ 5 ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಸಾಲಿಯಾನಾ ಬಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚು ಮಾಡುವಂತೆ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರು ಆಪ್ತನೇ ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಮ್ಯುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆರೋಗ್ಯವರ್ಧಕಕಾರ್ಯಗಳ ಗೋಸ್ತರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ 2½ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಸಾಲದ ಭಾರವನ್ನು ಕೂಡ ತಪ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರು ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ, ನೀರುಸರಬರಾಯಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೋಸ್ಕರ ವರ್ಷಂಪ್ರತಿ ಖರ್ಚುಮಾಡಬೇಕಾದ ಮೊಬಲಗು 1902-03ರವರೆಗೆ 3½ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಒರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ವಿಳವಾರಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದವರು ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ಮ್ಯುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ತೀರ್ಮಾನಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಮಿಕ್ಕಹಣವನ್ನು ಮ್ಯುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯವರು ಇನ್ನೂ ಆಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಚರಂಡಿಮತ್ತು ನೀರು ಸರಬರಾಯಿ ಇವುಗಳಿಗಾಗಿ 50,000 ರೂಪಾಯಿ ಕೂಡ ಖರ್ಚುಮಾಡಿತು. ಈಚೆಗೆ ಪಿವೆನೊಗ್ಗೆಯ ಆಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ 30,000 ರೂಪಾಯನ್ನು ಮಂಜೂರಾಡಲಾಯಿತು.

ನಾವು ಈ ಜಾಡ್ಯದ ನಿರೋಧವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡದಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಂಶವು ತೃಪ್ತಿ ಕರವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಈ ಜಾಡ್ಯವು ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದ ಏಳನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ

ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜ್‌ರವರು ವರ್ಣಿಸಿದಂತೆ ಅದು ಹೀಗಿಂದು ತಿಳಿಯಲಶಕ್ಯವಾಗಿಯೂ ವೈದ್ಯರ ಕೌಶಲವನ್ನೂ ಸರ್ಕಾರದವರ ಸಹಸವನ್ನೂ ಭಂಗಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಾಗಿಯೂ ಹಾಗೆ ಉಂಟಾಗುವದೂ ತಿಳಿಯುತಕ್ಕದ್ದಾಗಿ ಯೂ ದಯಾಕರವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಾಗಿಯೂ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ದಿನವೊಂದಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿಗಳನ್ನೂ ವರವೊಂದಕ್ಕೆ ಹತ್ತಾರುಸಾವಿರ ಜನರನ್ನೂ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದಾಗಿಯೂ ” ಇದೆ ಎಂಬಂಶವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಅವಧಾನಕ್ಕೆ ತರದೆ ಇರಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇದರ ನಿರೋಧವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕಡಿಮೆಮಾಡಲಾಗದು. ಇದಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ, ಈ ಘೋರವಾದ ಜಾಡ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದ ಬೊಂಬಾಯಲ್ಲಿ ರೋಗತಗುಲಿದವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಮರಣಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸೇಕಡ 12 ರಂತೆಯೂ 18 ರಂತೆಯೂ ಬೆಚ್ಚಿದವು. ಸರಾಸರಿ ಮರಣಸಂಖ್ಯೆಯು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಜನಕ್ಕೆ 2.46 ರಂತೆ ಆಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಬೊಂಬಾಯಿನಲ್ಲಿ 4.1 ರಂತೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಯೂ ಜಾಡ್ಯನಿರೋಧಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಕೂಡ ಕಳೆದ 5 ವರ್ಷಗಳಿಂದ ವರ್ಷವರ್ಷಕ್ಕೂ ರೋಗತಗುಲಿದವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಮರಣಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಬೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂದಿವೆ. ಸಭಿಕರಿಗೂ, ಹಿಂದೂ ದೇಶದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಏಕವೈರಿಯಾಗಿಯೂ ಇಂತಿಯಾದೇಶದ ಎಲ್ಲಾ ಸರ್ಕಾರದವರೂ ಇದುವರೆಗೂ ಮಾಡಿದ ನಿರೋಧೋಪಾಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಛೇದಿಸಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣಹಾನಿಮಾಡುವುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಘೋರವಾದ ಜಾಡ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಗಂಡಸೂ ಪ್ರತಿ ಹೆಂಗಸೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯು ಸಾರ ಸಮಾಯಮಾಡುವಂತೆ, ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಮುಖಂಡರಾಗಿ ಗೌರವಾರ್ಹರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನೀವು, ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ನಡೆಯುವ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಜನರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಹೇಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಬತ್ತಾಸೆಯನ್ನೂ ಸಲಹೆಗಳನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೋರುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವದಲ್ಲಿ ಅನಿಷ್ಟವೇ ಇಂಜಿನಿಯರುಗಳಲ್ಲಿ ಬಬ್ಬರಾದ ಮೇಲೆ ಘೋರ ಎಂಬವರನ್ನು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪಿ ಬಂಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಾಸಿಬಿ ಇಂಜಿನಿಯರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಲು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವ ಅಂಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಚಿಸಬಹುದು.

ಉದಾಹರಣೆ.—ಸಭಿಕರಿಗೂ, ಇದೇ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರ ರಾಜ್ಯಭಾರದ ದ್ವಿತೀಯವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮುಖ್ಯಕಾರ್ಯಗಳ ಸಂಕ್ಷೇಪ ವರ್ಣನೆಯು. ಈವರ್ಷ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರು ಕಳೆದವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ 370 ಹೂತ್ತಾಗಿ ಎಂದರೆ 1,100 ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪರೈಲೋಚಿಸಿದರು. ಈರೀತಿಯಾಗಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮುಖ್ಯಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಸಫಲವಾಗಿ ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿದ್ದು ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕ್ಷೇಮಲಾಭದಕ್ಕಿರುವ ಆದರಾತೀತವುಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ನಿವರ್ತನವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರು ಹೀಗೆ ತೋರ್ಪಡಿಸಿದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕರವಾದ ನಿದರ್ಶನದಿಂದ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸಿದವರಿಗಲ್ಲಾ ಉಂಟಾದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಇಷ್ಟೊಂದು ಪರಿಚ್ಛೇದಿಸಿ ಹೇಳಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಯುನಾರಾಜರವರು ಈಚೆಗೆ ಆಜ್ಞೀರಿನಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾಗ ಈ ದೇಶದ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಕುಲಚಿತ್ತರಾಗಿ ಇದ್ದದ್ದು ಬಳಿಕ ಭಗವದನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯಭಾಗ್ಯವುಂಟಾಗಿ ಅವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿದಾಗ ಜನರು ಅಪರಿಮಿತಸಂತೋಷದಿಂದ ಉತ್ಸವಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ಅವರ ಆಗಮನವನ್ನು ಆಭಿನಂದಿಸಿದ್ದು ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರೂ ಅವರ ಬಂಧುನರ್ತವೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವ ಅಂಶವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಬಿ. ಯು. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ,
ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದೀವಾನರು.

ಗಲು.

ವ್ಯಯ.	ಪರಾ.
ರೂ.	
a - 2,09,239	(a) ಜಮಾಬಂದಿಯು ಸುಮಾರು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿನಷ್ಟು ಕಡಮೆಯಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಮೊಹತರ್ಫಾಬಾಬಿಗೆ 73,000 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೂ, ಮತ್ತು ಹಿಡುವಳಿ ಜಮಾನುಗಳ ಮಾರಾಟದ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಲ್ಲಿ 33,066 ರೂಪಾಯಿಗಳು ಕಡಮೆಯಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಈ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ 2,09,239 ರೂಪಾಯಿ ಕಡಮೆ ಯಾಯಿತು.
b + 20,860	(b) ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸ್ಥಾಂಶಗಳ ಮೇಲೂ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾಂಶ ಸಾಲದ ಇರುವ ಪತ್ರಗಳ ಮೇಲೂ ವಸೂಲಾದ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ 20,860 ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು.
+ 68,500	(c) ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಾರಾಯಿಮೇಲೆ ಹಾಕಿದ ಸ್ಟಿಲ್ ಹೆಡ್ ಡ್ಯೂಟಿಯಿಂದ ನಿವ್ವಳ ಹೆಚ್ಚು 72,101 ರೂಪಾಯಿ.
+ 2,319	(d) ಸುಮಾರಿ ಹಾಳೆದಲ್ಲಿ ಕಡಮೆ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ 47,569 ರೂಪಾಯಿ ಕಡಮೆ.
+ 1,282	(e) ಗಂಧದ ಮರ ಮತ್ತು ಚಾಬೀನಿಬಾಬಿನಲ್ಲಿ 1½ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಜಾಸ್ತಿ ಹುಟ್ಟುವಳಿ ಯಾದ್ದರಿಂದ ಇತರ ಜಂಗಲ್ ಬಾಬು ಮತ್ತು ಬೆಡ್ಡಾಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ 45,000 ರೂಪಾಯಿ ಕಡಮೆ ಯಾದ್ದು ಜಾತಾ ನಿವ್ವಳ ಹೆಚ್ಚು 79,247 ರೂಪಾಯಿ.
+ 72,101	(f) ಅಮೃತಮಹಲ್ ಗೋಳಗಳ ಮಾರಾಟದ ಹುಟ್ಟುವಳಿ ಕಮ್ಮಿ ಬಂದ ಬಾಬತು ಕಡಮೆ 7,603 ರೂಪಾಯಿ.
- 47,569	(g) ಫೀ ದಂಡ ತೆರುವುದು, ಮತ್ತು ಜಲ್ಮಾನೆ, ಇವುಗಳ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಮ್ಮಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಕಡಮೆ 6,238 ರೂಪಾಯಿ.
+ 39,194	(h) ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ವಾಡುವ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಸಬಿನಿಂದ ಆಗುವ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಮ್ಮಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಕಡಮೆ 6,525 ರೂಪಾಯಿ.
+ 60,684	(i) ಕೋಲಾರದ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿ ಕಂಪನಿಯವರು ಡಿಟೆಕ್ಟಿವ್ ಪೋಲಿಸ್ ಖರ್ಚಿಗಾಗಿ 18,379 ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಂದಾ ಪಾವತಿ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರೈಲ್ವೆ ಕಂಪನಿಯವರಿಂದ 1896ನೆಯ ಇಸವಿ ವಿಪ್ರಲ್ ತಾರೀಖು 1ರ ಲಾಗಾಯಿತು 1903ನೆಯ ಇಸವಿ ಮಾರ್ಚ್ ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಗೆ ಆಗುವ ರೈಲ್ವೆ ಪೋಲಿಸ್ ಖರ್ಚುಬಾಬತು 2,3289 ರೂಪಾಯಿ ವಾಪಸು ಜಮಾ ಬಂದದ್ದರಿಂದಲೂ ಹೆಚ್ಚು 33,472 ರೂಪಾಯಿ.
+ 63,440	(j) ಸ್ಕೂಲ್ ಫೀದರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದರಿಂದ 2,160 ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ.
- 18,484	(k) 'ಲಾನೋಲ್ಟೇಲಿಂಫ' ಎಂಬ ಸಿಡಲು ರಸದ ಮಾರಾಟದಿಂದ ಬಂದ 2,385 ರೂಪಾಯಿ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಘಡುಗಳಿಂದ ಬಂದ ಚಂದಾ ಮೊಬಲಗು 30,980 ರೂಪಾಯಿ ಸಿವಿಲ್ ಮತ್ತು ಮಿಲಿಟರಿ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಹುಚ್ಚರ ಮತ್ತು ಕುಪ್ಪ ರೋಗಿಗಳ ಪ್ರೋಪಣೆ ಖರ್ಚಿಗಾಗಿ ಜಮಾಬಂದ ಮೊಬಲಗು 1,963 ರೂಪಾಯಿ ಈ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಲೇವಡ ಮಾರಾಟದಲ್ಲಿ ಕಡಮೆಯಾದ 8,353 ರೂಪಾಯಿ ಜಾತಾ 26,975 ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚು ತೋರಿಸಿದೆ.
+ 26,593	(l) ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಲಾಗಾಯಿತು 1902ನೇ ಜುಲೈ ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಗೆ ಖರ್ಚಾದ 1,01,780 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗೆ ಸಾಲವಾಗಿ ಖರ್ಚುಹಾಕಿದ್ದನ್ನು 1902-03ರಲ್ಲಿ ಮಿಸಲ್ಮಾನಿ ಯೊಬಾಬಿಗೆ ಜಮಾಬಂದವಹಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೂ, ಹಕ್ಕು ದಾರರಿಂದ ಡಿಮಾಂಡ್ ಮೊಬಲಗು 1902-1903ರಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಜಮಾಿಗೆ ದಾಖಲಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಈ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ ಈವರ್ಷ ಕಡಮೆ ತೋರಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.
+ 79,247	(m) ಬಡ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದ ಮತ್ತು ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ಸರ್ಕಾರಿ ಹಣದಲ್ಲಿ ನಿವ್ವಳ ಹೆಚ್ಚು 714 ರೂಪಾಯಿ ಮಾತ್ರವೇ ಮೈಸೂರು ರೇಲ್ವೆ ಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್‌ಗಳ ಸಾಲತೀರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೂರಿದ ಇಂಡಿಯಾಗವನ್ ಮೇಟಿನ 21,69,700 ರೂಪಾಯಿನ ಪತ್ರಗಳು ಕಡಮೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಸರ್ಕಾರಿ ಪತ್ರಗಳ ಬಡ್ತಿ ಮೊಬಲಗು ಬಹಳ ಕಡಮೆಯಾಗುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಮದ್ರಾಸು ಬ್ಯಾಂಕಿನೊಡನೆ ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ್ದ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಅವರ್ಷ ಪುನರಾವೇಶಣೆಗೆ ತಂದದ್ದರಿಂದ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ಸರ್ಕಾರಿ ಹಣದ ಬಡ್ತಿ 40,102 ರೂ. ಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.
+ 4,712	(n) ಸಾಲಗಾರರಾದ ಜಹಗೀರುದಾರರಿಂದಲೂ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗೆ ಗಳಿಂದ ಬರತಕ್ಕ ಬಡ್ತಿ ಕಡಮೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಕಮ್ಮಿ.
- 7,603	(o) ಎಲ್ಲಾ ಟ್ರಿನುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಮತ್ತು ಕೋಲಾರದ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿ ರೈಲ್ವೆಯಿಂದ 1902-03ನೇ ಇಸವಿಯ ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಧಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಯಾದ ಮೊಬಲಗನ್ನು ಅವರ್ಷದ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಜಮಾಕಟ್ಟುವ ದಕ್ಕಾಗದೆ, 1903-04ನೇ ಇಸವಿಯ ಹುಟ್ಟುವಳಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಜಮಾಪಟ್ಟಿಗೆ ದಾಖಲಾಡಿದ್ದರಿಂದ 1,45,540 ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.
- 6,238	(p) ಚಿನ್ನದ ಗಣಿ ಕಂಪನಿಯವರು ವೈದ್ಯಕೃತ್ಯಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ 2,86,072 ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚು ಹುಟ್ಟುವಳಿ ಆಗಿದೆ.
- 6,525	(q) ಗತರ್ಷದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಯು ಜಾಸ್ತಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು 3,26,263 ರೂಪಾಯಿ.
- 12,763	
+ 33,472	
+ 2,160	
+ 26,975	
+ 4,011	
- 111	
- 3,637	
+ 5,725	
- 1,09,477	
- 1,02,623	
- 38,897	
+ 40,102	
- 491	
- 13,850	
- 13,136	
+ 1,45,540	
+ 2,86,072	
+ 3,26,263	
- 24,558	
+ 3,01,705	
+ 7,20,181	
+ 6,17,558	

ವೈಯದ ವಿವರ.				ವಿತ್ತಿ ತ,	ಪ್ರಾಪ್ತಮಿತಿ
				1902-03	1903-04
ಪೂಗಡಿ	..	..	..	35,00,000	35,00,000
ಆರಮನೆ ವೈಯ	..	..	..	14,00,000	16,00,000
ರಾಜವಂಶೀಯರ ಪೇಷ್ವಾ ವೇತನಗಳು	..	..	..	2,40,000	2,40,000
ರಾಜ ಲಯ ಪೇಷ್ವಾ ವೇತನಗಳು (ಜಹಗೀರಿಗಾಗಿ ಬದಲಾಗಿ ಕೊಟ್ಟವುಗಳು ಸೇರಿ)	..	..	..	86,825	84,500
			ಒಟ್ಟು	52,26,825	54,24,500
ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದ ಆದಾಯಗಳು—ಲಂಡನ್ ರೆವೆನ್ಯುವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಗಿರುವ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ನ ಸಸಿ	..	..	..	1,56,441	1,56,441
ಇತರ ಅಂಶಗಳು	..	..	..	89,643	55,41
			ಒಟ್ಟು	2,46,087	2,11,85
ಭೂಮಿಯ ಆಯಕೃತಿ ಆದ ವೈಯಗಳು—ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರುಗಳೂ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳೂ	..	..	..	1,89,302	1,98,56
ಸಬ್ ಡಿವಿಷನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳೂ	..	..	..	24,062	152,07
ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮಿಷನರುಗಳೂ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳೂ	..	..	..	85,330	92,97
ತಾಲ್ಲೂಕು ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳು	..	..	..	4,01,947	4,03,39
ಸರ್ವೆ ಮತ್ತು ಸೆಟ್ ಮೇಟ್	..	..	..	1,67,415	1,66,51
ಇನಾಂ	..	..	..	7,908	8,151
ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಚ್ಚಾ ಮತ್ತು ಪಕ್ಕಾ ಫೋಟೋಗಳು	..	..	..	7,80,229	7,66,57
ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳು	..	..	..	55,761	41,05
			ಒಟ್ಟು	17,13,044	16,89,92
ಸ್ವೀಕೃತ	..	..	..	27,400	26,91
ಆಯಾ	..	..	..	3,26,176	3,27,07
ಸಾಯರು	..	..	..	14,413	15,537
ಜಂಗಲುಗಳು (ಪಿಡ್ಲಿ ಸೇರಿ)	..	..	..	1,81,290	5,21,98
ರಿಪೇಸ್ಮೆಂಟ್	..	..	..	79,997	81,42
ಅವ್ಯಾಪ್ತ ಮಾಹರಿ	..	..	..	31,799	30,436
			ಒಟ್ಟು	9,61,275	10,04,019
ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ (ಬ್ಯಾಂಕ್)	..	..	..	4,96,378	4,81,37
ನ್ಯಾಯವಿವೇಚನೆ	..	..	..	9,06,658	9,09,38
ಕೋರ್ಟುಗಳು	..	..	..	1,08,661	95,232
ಪೊಲೀಸ್	..	..	..	10,13,477	9,78,052
ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ	..	..	..	6,96,167	7,26,062
ಮುಜರಾಯಿ	..	..	..	3,27,702	3,23,48
ವೈದ್ಯ	..	..	..	4,97,137	5,67,055
ಗವರ್ನಮೆಂಟ್ ಮನೆಗಳು	..	..	..	96,154	1,13,767
ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಸಣ್ಣ ಇಲಾಖೆಗಳು	..	..	..	2,88,272	2,68,988
			ಒಟ್ಟು	44,30,606	44,06,984
ವಿವಿಧ ಲೇಖನಗಳು—ಸರ್ವೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕೊಟ್ಟ ಪೇಷ್ವಾ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿ ವೇತನಗಳು	..	..	..	3,69,967	4,24,166
ಲೇಖನ ಸಾಧನಗಳು ಮತ್ತು ಅಡ್ಡ ಹಾಕುವುದು	..	..	..	1,48,402	1,68,657
ಇಂಡಿಯಾ ಗವರ್ನಮೆಂಟ್ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ ಕೊಟ್ಟ ರೂಪು ವಗೈರೆ	..	..	..	57,303	4,203
ಇತರ ಅಂಶಗಳು	..	..	..	11,92,344	9,67,876
			ಒಟ್ಟು	17,68,016	15,64,900
ಪ್ರಾಣಿ	..	..	..	1,10,551	1,13,661
ಪ್ರಾಣಿವ್ಯಾಪಾರ	..	..	..	7,945	408
ಪ್ರಾಣಿವ್ಯಾಪಾರ, ಅರಣ್ಯ, ಭವ್ಯವೈಯ ಸೇರಿ	..	..	..	16,73,182	4,23,219
ಸೃಷ್ಟಿ	..	..	..	14,48,729	13,21,843
			ಒಟ್ಟು	1,85,86,663	1,98,22,175
ಬಡ್ಡಿ—ಮೈಸೂರು ಡಿ. ಆರ್. ಸಂ. 20) ಲಕ್ಷದ ಮೇಲಿನ ಬಡ್ಡಿ	..	..	..	50,801	1,675
ಸೇವೆಗಾಗಿ ಬಟ್ಟುಕಟ್ಟುಟ್ಟಿರುವ ಹಣದ ಬಡ್ಡಿ	..	..	..	2,14,870	2,37,778
ಭವ್ಯವೈಯ ಬಡ್ಡಿ	..	..	..	16,910	17,091
ಬೇಸಾಯ ಬಡ್ಡಿ	..	..	..	26,358	29,896
			ಒಟ್ಟು	3,14,539	2,66,440
ರಾಜ್ಯದ ಲೇಖನವಾರ್ಗಗಳು—ಮೈಸೂರು—ಇತರರ ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಧನದಲ್ಲಿ ವೈಯವಾದ ಭಾಗದ ಬಡ್ಡಿ	..	..	..	6,47,665	2,93,832
ಇತರ ಲೇಖನವಾರ್ಗಗಳ ಮೂಲಧನದ ಲೆಕ್ಕ	..	..	..	39,748	1,27,02
			ಒಟ್ಟು	6,87,413	7,20,860
ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಾಪ್ತ ವೈಯದ ಮೂಲಧನವು	..	..	..	8,08,203	10,49,81
ಅನುದಾನಗಳು	..	..	..	13,215	17,370
			ಒಟ್ಟು	8,21,418	10,67,180

ವ್ಯಯಗಳು.

130

1563

ವ್ಯಯ.	ಪರಾ.
+ 2,00,000 (a)	a. ಅರಮನೆ ವ್ಯಯವನ್ನು 14 ಲಕ್ಷದಿಂದ 16 ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಜಾಸ್ತಿ. b. ಇದು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗತಕ್ಕ ಬಾಬು.
— 2,268	c. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪಟ್ಟಣ ಕ್ಯಾನ್. ಫೋಗೋಗೆ ಹಂಗಾಮಿ ಮತ್ತು ಬಾಯಂ ಪೋಟಗಿಯ ಕಮಿಷನರಿಯಿಂದಲೂ (ರೂ. 14154)
+ 1,97,732	ಚಿಲ್ಲರೆ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಖರ್ಚಾದ್ದರಿಂದಲೂ (ರೂ. 12,706), ರೆವಿನ್ಯೂ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಜಮೀನುಗಳ
... (b)	ಕ್ರಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಭಾರಿ ಮೊಬಲಗು ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಪಾವತಿಯಾದ ಹಾಗೆ ಈ ವರ್ಷ ಅದೇ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದಲೂ 23,123
— 34,230	ರೂಪಾಯಿ ನಿವ್ವಳ ಕಡವೆಯಾಯಿತು ಇತರ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ 5745 ರೂಪಾಯಿನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಆಯಿತು.
— 34,230	d. 'ಕಾಂಪರ್ವೆನ್ಸಿ ಮತ್ತು ಎರ್ಕನ್' ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಆದರೆ ಶಿಬ್ಬಂದಿ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು.
+ 4,171 (c)	e. ಈ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ಪೈಕಿ ಬಬ್ಬ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ಕೆಲಸವನ್ನು ವಜಾಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ 11502 ರೂಪಾಯಿ ಕಡಿ
— 8,857	ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಲೂ, ಜನರಲ್ ಮತ್ತು ರೆವಿನ್ಯೂ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯೇಟಿನಲ್ಲಿ 4086 ರೂಪಾಯಿ. ಟ್ಯಾಟರ್ ಮತ್ತು ಗವರ್ನರ್
+ 7,626	ವರ ತಲಬಿನಪೈಕಿ 9107 ರೂಪಾಯಿ, ಅಗ್ರಿಕಲ್ಚರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ನೌಕರರ ಬಾಬತು 6946 ರೂಪಾಯಿ, ಚಿಲ್ಲರೆ ಬಾಬಿ
+ 1,448	ನಲ್ಲಿ 960 ರೂಪಾಯಿ ಉಳಿದಿದ್ದರಿಂದಲೂ, 15007 ರೂಪಾಯಿ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಆದರೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಬ್ಬ ರೆವಿ
— 874	ನ್ಯೂಕಮಿಷನರವರನ್ನು ನೇಮಕಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ 14,798 ರೂಪಾಯಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ
+ 223	2,196 ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಖರ್ಚಾಯಿತು.
— 14,154	f. ಷೇಪ್ ಡ್ರಾಡ್ ಮತ್ತು ಪೆನ್ಸಿವರರು ಕೆಲಸದಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಕಮಿಷನ್ ತಲಬಿನಲ್ಲಿ ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ
— 12,706	ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ 7000 ರೂಪಾಯಿ ಮತ್ತು ಈ ಬಾಬಿಗೆ ಸೇರತಕ್ಕ ಲ್ಯಾಂಡ್ ರೆವಿನ್ಯೂ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿ 7545 ರೂಪಾಯಿ
— 23,123	ಕಡಿಮೆ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ನೂತನವಾಗಿ ಮೂರು ಸಬ್ ಕೋರ್ಟುಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಇತರ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ
— 457	ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚಾದ್ದರಿಂದಲೂ ನಿವ್ವಳ 3326 ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.
+ 1,215	g. ತಿವಮೋಗ್ಗ ಜೈಲು ವಜಾಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ, ಜೈಲು ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ, ಜೈಲಿನ ಉಳಿದ ಖರ್ಚಿನ
+ 1,124	ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ ಕಮಿಷನ್ ಆಯಿತು. ಈ ವರ್ಷ ಉಳಿದ ಖರ್ಚಿನ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ, ಜೈಲು ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ಕಟ್ಟಡಪರಿಷತ್‌ಗಳನ್ನು
+ 40,692 (d)	ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಇತರ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ 702 ರೂಪಾಯಿ ಸರಗಿ ಜಾಸ್ತಿಯಾಗಿ ನಿವ್ವಳ
+ 1,530	10,429 ರೂಪಾಯಿ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು.
— 1,360	h. ಟೌನ್ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಪೋಲೀಸ್ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ ಹಣ ಉಳಿದಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಕೋರ್ಟು ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳು
+ 42,744	ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರೈಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಕಮಿಷನ್.
— 15,007 (e)	i. ಮೆಲ್ಟಿಪಾರ್ಕೆ ಮತ್ತು ಪರೀಕ್ಷೆ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೂ ವಿಲ್ಮೆಡ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಫಂಡಿಗೆ ಕೀರುತ್ತಿದ್ದ
+ 3,326 (f)	ನಾಮಾಲ್ ಸ್ಕೂಲ್‌ಗಳ ಖರ್ಚನ್ನು ಈ ಬಾಬಿಗೆ ಕೀರಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚು.
— 10,429 (g)	j. ಮುಜರಾಯಿ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ರೇರಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ತಗಲಿದ ಖರ್ಚು ಹೋದವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಈ ವರ್ಷ ಕಡಿಮೆಯಾದ್ದ
— 35,425 (h)	ರಿಂದ ಕಮಿಷನ್.
+ 29,895 (i)	k. ಲೋಕಲ್ ಫಂಡ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಗಳ ಖರ್ಚಿನ ಬಾಬತು ಹಣವನ್ನು ಈ ಬಾಬಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೂ, ಯೋರೋ ಟ್ರೇಷರರಿ
— 4,216 (j)	ಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ 32,712 ರೂಪಾಯಿ ಜಾಸ್ತಿಯಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕಾರಣ. ಡಾಕ್ಟರ್ ಫೆರ್ನಾಂಡ
+ 69,918 (k)	ವರು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ವಿಸಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ, ಸೀನಿಯರ್ ಸರ್ಜನ್‌ರವರ ತಲಬಿನ ಪೈಕಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಉಳಿಯಿತು,
+ 17,613 (l)	l. ಹೊಸಬಂಡಿ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ಗಿರಾ. ಅತಿಥಿಗಳ ಸತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಗವರ್ನಮೆಂಟ್ ಬಂಗ್ಲೆಗಳನ್ನು ಫೂಮಿಗಳನ್ನು
— 19,284 (m)	ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜಾಸ್ತಿ ಖರ್ಚಾಯಿತು.
+ 36,391	m. ಸೇನಾ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ ಕಮಿಷನ್ ಖರ್ಚಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಜಿಯೋಲಾಜಿಕಲ್ ಪ್ರಿಂಟರಿ ಮತ್ತು ಲೆಪೊರೇಟರಿ ಬಾಬಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ
+ 54,493 (n)	ಖರ್ಚು ಅಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೂ ಕಮಿಷನ್.
+ 20,255 (o)	n. ವೆರ್ವೆ ಬಾಕಿ ಪಾವತಿ ಸಂಬಂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜಾಸ್ತಿ.
— 53,100	o. ಅಚ್ಚು ಹಾಕುವ ಮತ್ತು ಯೂರೋಪಿನ ಬರೆಯುವ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಜಾಸ್ತಿಯಾಗಿ ಕೊಂಡುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದಲೂ,
— 2,25,074 (p)	ಗೇಜೆಟ್ ಮತ್ತು ಅಚ್ಚು ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು.
— 2,03,426	p. ರಾಜ್ಯಭಾರವಾಹನ, ಡೆಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಂಪ್ ವಗೈರೆ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಆದಂತೆ ಖರ್ಚಾಗದೆ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ ಕಮಿಷನ್.
+ 4,710	q. ಕೋಲಾರದ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಗಳಿಗೆ ನಿರೀನ ಸರಬರಾಯಾಗಿಯೂ ಪೇತಮಂಗಲ ಮತ್ತು ಹೆಸರಫಾಟ್ ಕೆರೆಗಳ ರೀಟಿಂಗಾಗಿ
+ 7,537	ಯೂ 9 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ, ಒಂಗಳೂರು ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯಿಂದ ಚಾವ.ರಾಜೇಂದ್ರ ನಿರೀನ ಸರಬರಾಯಿ ಕೆಲಸ
+ 13,50,037 (q)	ಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಬಗ್ಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿವೆ ಸುಮಾರು 3 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಖರ್ಚಿಗೆ ಕೀರಿಸಿದ್ದರಿಂದ
— 1,26,886 (r)	ದಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚು.
+ 12,36,412	r. ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಟ್ರಾಸ್ಟ್‌ಪೋರ್ಟ್ ಕೋರಿನ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗೋಸ್ಕರ ತಗಲಿದ ಖರ್ಚನ್ನು ಪಬ್ಲಿಕ್ ವರ್ಕ್ಸ್‌ಗೆ ವರ್ಗಾಯಿ
— 55,126 (s)	ಸಿದ್ದರಿಂದ ಕಮಿಷನ್. ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಮತ್ತು ಲೋಕಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ರೆಜಿಮೆಂಟ್, ಕುಣಿಗಲ್ ಫಾರ್ಟ್ ಚಿಲ್ಲರೆ ಖರ್ಚು
+ 22,908 (t)	ಈ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ಹಣ ಉಳಿಯಿತು. ಬಾರ್, ಮಿಲಿಟರಿ ಸ್ಟೋರ್ಸ್, ಪಯೋಧಿಕಕ್ಕಾಗಿ ಅಲೋಮೆನ್ಸುಗಳು, ಅರಮನೆ
+ 181 (u)	ಸೈನ್ಯ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚಾಯಿತು.
+ 3,838	s. 1882ನೆಯ ಇಸವಿಯ ಮೈಸೂರು ರೇಲ್ವೆ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಎಲ್ಲಾ ಡಿಪೆಂಚರ್‌ಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಪಾವತಿಸಿದ್ದ
— 28,199	t. ಡಿಪಾಜಿಟ್ ಹೆಚ್ಚಾದ್ದರಿಂದ ಜಾಸ್ತಿ. [ರಿಂದ ಕಮಿಷನ್.
— 54,333 (v)	u. ಲೈಫ್ ಇನ್ಶೂರೆನ್ಸ್ ಹಣವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಬಾಬತು ಬಡ್ತಿ ಜಾಸ್ತಿಯಾಯಿತು.
+ 87,280	v. ಬಡ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ 11 ತಿಂಗಳಿಗೂ ಕಳೆದವರ್ಷ 10 ತಿಂಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ, ಕಮಿ
+ 2,41,548 (w)	ಷನ್ ಆಯಿತು w. ಎರಡನೆಯ ವೈದ್ಯಕೀಕ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಖರ್ಚು.
+ 4,125	
+ 14,86,833	

ಆದಾಯಗಳ ವಿವರಗಳು.				ನಿಷ್ಕೃತ, 1902-03.	ಪ್ರಾಥಮಿಕ, 1903-04.
				ರೂ.	ರೂ.
ಜಮೀನು ಕಂದಾಯ	...	...	...	100,29,861	98,20,622
ಉಪ್ಪಿನ ಮೋಳೆ	..	...	...	21,722	21,041
ಸ್ವಾಮ್ಯ	...	...	...	7,15,846	7,56,246
ಆಜ್ಞಾಂಕಿ—(ಎ) ಸಾರಾಯ	..	...	...	18,15,984	18,83,481
(ಬಿ) ಜಿಂಕೆ	...	...	...	17,05,162	17,07,481
(ಸಿ) ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳು	...	...	...	1,80,577	1,31,859
ಅಜ್ಞಾಂಕಿಯ ಬಟ್ಟು				36,51,723	37,23,824
ಸಾಯರು	...	...	...	4,90,159	3,52,590
ಮೊಹತರ್	...	...	...	2,65,499	2,44,000
ಜಂಗಲು—(ಎ) ಗಂಧದ ಮರ	...	...	...	9,82,384	10,13,068
(ಬಿ) ನಾಟು ಮತ್ತು ಸೊದೆ	...	...	...	1,86,254	2,39,094
(ಸಿ) ಇತರ ಜಂಗಲಿನ ಬಾಬುಗಳು	...	...	...	3,18,087	2,99,733
(ಡಿ) ಬಟ್ಟು	...	...	...	27,654	1,258
ಜಂಗಲು ಬಟ್ಟು				15,11,476	15,98,723
ರಿಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್	...	...	...	1,07,273	1,11,935
ಅಪ್ರಾಂತ್ ಮಹಾಲ್	...	...	...	16,527	38,224
ನ್ಯಾಯವಿಮರ್ಶೆ—	ಕೋರ್ಟುಗಳು	...	...	56,559	50,121
	ಬಂದಿಬಾನ್‌ಗಳು	...	...	33,683	26,558
ನ್ಯಾಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಬಟ್ಟು				89,412	76,679
ಪ್ರಾಂಶು	...	...	...	26,818	60,321
ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ	..	...	...	1,01,040	1,03,200
ಪ್ರಾಂಶು	...	...	...	41,304	68,219
ಬಟ್ಟು ಮತ್ತು ಇತರ ಸಣ್ಣ ಇಲಾಖೆಗಳು	...	...	...	9,864	13,815
ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಬಟ್ಟು				6,000	5,880
ಲೇಖನಸಾಧನಗಳು ಮತ್ತು ಅಚ್ಚು ಹಾಕುವುದು	...	...	...	1,604	367
ಗವರ್ನಮೆಂಟ್ ಬಂಗಲೆಗಳ ವರಮಾನಗಳು	...	...	...	24,925	30,650
ಮಾರಕಮೃತ್ಯು ಇಲಾಖೆ	...	...	...	2,74,758	1,63,231
ಇತರಬಾಬುಗಳು	...	...	...	1,72,76811	1,71,68,188
ರಾಜ್ಯದ ಅರ್ಥಪ್ರಮೋಗ ಮತ್ತು ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ಹಣಗಳು —				1,90,352	1,51,431
(ಎ) ಗವರ್ನಮೆಂಟ್ ಪತ್ರಗಳ ಮೇಲಿನ ಬಡ್ಡಿ	..	...	...	...	40,102
(ಬಿ) ಮದರಾಸು ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ಹಣದ ಮೇಲಿನ ಬಡ್ಡಿ	...	...	...	491	...
(ಸಿ) ಇಂಡಿಯಾ ಗವರ್ನಮೆಂಟ್ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾಬಿಂದು ಬಂಡೆ ಲಾಭ	...	...	...	71,368	57,511
ಸಾಲಗಳ ಮತ್ತು ಕಂದಾಯದ ಬಾಕಿಗಳ ಬಡ್ಡಿ	...	...	...	2,62,191	2,49,355
ರಾಜ್ಯದ ಲೋಕಪರಮಾರ್ಗ (ರೇಲ್ವೆ) ಗಳು —				5,63,256	7,08,796
ರೇಲ್ವೆ ಲೆಕ್ಕ	...	...	...	11,85,148	14,71,220
ಕಾವೇರಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಮೈದಾನ ಕಟ್ಟಡ ಬಾಡಿಗೆಯು	...	...	...	14,93,786	18,20,019
ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ—(ಎ) ನೋಡಲ್ ರೇಲ್ವೆ ರಾಜ್ಯದ	...	...	...	28,315	137,551
(ಬಿ) ಖನಿಜ ಸಂಪನ್ಮೂಲದ ಲೈಸೆನ್ಸ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಹೊಸಗುತ್ತಿಗೆ ಒದಗಿಸುವಿಕೆಗಳು	...	...	...	15,32,099	15,33,804
ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟು				35,42,694	42,62,875
ರಾಜ್ಯದ ಬಟ್ಟು				208,13,505	214,31,063

ಸಂಖ್ಯೆ.	ಬಾಬುಗಳು.	ಆದಾಯ			ವ್ಯಯ. 1565			ಪರಾ
		1902-03. ನಿಶ್ಚಿತ.	1903-04. ಪ್ರಾಥಮಿಕ.	ವ್ಯತ್ಯಾಸ.	1902-03. ನಿಶ್ಚಿತ.	1903-04. ಪ್ರಾಥಮಿಕ.	ವ್ಯತ್ಯಾಸ.	
I.	ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಫಂಡ್ ...	6,62,798	6,84,857	+ 22,059	5,83,101	6,64,204	+ 81,103	
	ಶೇಷ ...	2,90,286	3,69,983	+ 79,697	3,69,983	3,90,636	+ 20,653	
	ಬಟ್ಟು ...	9,53,084	10,54,840	+ 1,01,756	9,53,084	10,54,840	+ 1,01,756	
II.	ಲೋಕಲ್ ಫಂಡ್ ಜನರಲ್ ...	1,10,432	1,06,392	- 4,040	50,504	1,70,145	+ 1,19,641	
	ಶೇಷ ...	2,44,000	3,03,928	+ 59,928	3,03,928	2,40,175	- 63,753	
	ಬಟ್ಟು ...	3,54,432	4,10,320	+ 55,888	3,54,432	4,10,320	+ 55,888	
III.	ಗ್ರಾಮಪಾಕಶಾಲೆಗಳ ಫಂಡ್ ...	2,25,844	2,36,686	+ 10,842	2,67,471	2,41,328	- 26,143	
	ಶೇಷ ...	1,97,784	1,56,157	- 41,627	1,56,157	1,51,515	- 4,642	
	ಬಟ್ಟು ...	4,23,628	3,92,843	- 30,785	4,23,628	3,92,843	- 30,785	
IV.	ಮ್ಯುನಿಸಿಪಲ್ ಫಂಡ್ ...	7,46,342	8,33,680	+ 87,338	7,52,251	7,60,645	+ 8,394	
	ಶೇಷ ...	3,31,054	3,25,145	- 5,909	3,25,145	3,98,180	+ 73,035	
	ಬಟ್ಟು ...	10,77,396	11,58,825	+ 81,429	10,77,396	11,58,825	+ 81,429	

ಪರಿಶಿಷ್ಟ.

1904-05ನೆಯ ವರ್ಷದ ಆದಾಯವ್ಯಯದ ಪಟ್ಟಿ (ಬಡ್ಡಿ).

ಆದಾಯಗಳ ವಿವರ.	1902-03. ನಿಶ್ಚಿತ ಲೆಖನಗಳು.	1903-04. ಪ್ರಸಾರಿತ ಮಾರ್ಗ ಆದಾಯವು.	1904-05. ಬಡ್ಡಿ ಅಂದಾಜು.	ವ್ಯಯಗಳ ವಿವರ.	1902-03. ನಿಶ್ಚಿತ ಲೆಖನಗಳು.	1903-04. ಪ್ರಸಾರಿತ ಮಾರ್ಗ ಆದಾಯವು.	1904-05. ಬಡ್ಡಿ ಅಂದಾಜು.
ರೂ.	ರೂ.	ರೂ.	ರೂ.	ರೂ.	ರೂ.	ರೂ.	ರೂ.
ದಾಯದ ಮುಖ್ಯಭಾಗಗಳು—				ಆದಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಯೇ ಆಗುವ ವ್ಯಯಗಳು—			
1. ಜಮೀನ್ ಕಂದಾಯ...	100,29,861	99,25,000	99,06,900	1. ವಾಪಸ್ ಜಮಾ ...	89,643	2,35,000	2,40,000
2. ಗಣಿ ಕಂದಾಯ ...	1,62,009	18,00,000	17,00,000	2. ಜಮೀನ್ ಕಂದಾಯ ...	18,69,188	17,03,000	18,33,000
ಮತ್ತು ಸುತ್ತಿಗೆಗಳು.				3. ಜಾಗಲಾಗಳು ...	4,81,200	4,88,000	6,09,000
3. ಜಾಗಲಾಗಳು ...	15,14,470	14,88,000	16,58,000	4. ಅಡ್ಡುರಿ ...	3,26,476	3,22,000	3,35,000
4. ಅಡ್ಡುರಿ ...	36,51,723	37,25,000	36,77,000	5. ತೆರಿಗೆಗಳು ...	...	...	...
5. ತೆರಿಗೆಗಳು ...	2,05,499	2,15,000	2,15,000	6. ಸಾಯರು ...	14,413	13,000	15,000
6. ಸಾಯರು ತೆರಿಗೆ ...	4,00,159	4,00,000	3,65,000	7. ಉಪ್ಪಿನ ಮೊಳೆ ...	...	...	...
7. ಉಪ್ಪಿನ ಮೊಳೆ ...	21,722	19,000	19,000	8. ಸ್ವಂಪು ...	27,400	27,000	28,000
8. ಸ್ವಂಪು ...	7,15,386	7,29,100	7,50,000	9. ರಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ...	79,897	83,000	86,000
9. ರಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ...	1,07,273	1,13,000	1,12,000	ಬಡ್ಡಿ—			
ಬಡ್ಡಿ—				10. ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಲದ ಬಡ್ಡಿ ...	56,801	2,000	10,000
10. ಬಡ್ಡಿ ...	71,368	75,000	1,15,000	11. ಇತರ ಬಡ್ಡಿ ...	2,57,838	2,57,000	2,70,000
1. ಲಾಭಾಭವನ ಸಮ ...	1,90,823	1,93,000	2,96,000	12. ಲಾಭ ಅಭವನ ಸಮ ...	57,303	5,000	6,000
2. ಬಂಕುಸಾಲೆ ...	...	...	...	13. ಟಂಕಸಾಲೆ ...	...	...	...
ನಿರೀಕ್ಷಾಪರಿ ವರಮಾನ—				ನಿರೀಕ್ಷಾಪರಿಗಳ ಸಂಬಂಧಗಳು—			
13. ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವ ...	10,004	6,000	6,000	14. ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವ ...	7,40,934	7,00,000	7,84,000
14. ವ್ಯಯ (ಕೋಟು) ವಿಮರ್ಶೆ (ಬೈಲಾಗಳು) ...	55,359	54,000	54,000	15. ಆರಮ್ಭಿಕವಿಮರ್ಶೆ—	14,00,000	6,00,000	16,00,000
15. ಪೂಲೀನು ...	26,548	59,000	15,000	16. ವ್ಯಯ (ಕೋಟು) ವಿಮರ್ಶೆ (ಬೈಲಾಗಳು) ...	9,06,658	9,09,000	9,58,000
16. ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ...	1,61,040	1,05,000	1,23,000	17. ಪೂಲೀನು ...	1,08,661	96,000	1,18,000
17. ವೈದ್ಯ ...	41,304	1,00,000	1,08,000	18. ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ...	10,13,477	9,74,000	10,31,000
18. ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಣ್ಣ ಇಲಾಖೆಗಳು ...	56,391	51,000	43,000	19. ಧರ್ಮರಾಯ ...	7,09,588	7,42,000	8,06,000
ವಿವಿಧವಾದವು—				20. ಧರ್ಮರಾಯ ...	3,27,702	3,29,000	3,28,000
19. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಕಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡುವ ವರ್ಷಾನಿಗಾಗಿ ಬಂದದ್ದು ...	2,783	3,000	3,000	21. ವೈದ್ಯ ...	4,97,137	5,86,000	6,35,000
20. ವಿವಿಧ ವಾದವುಗಳು ...	2,50,126	1,43,000	1,26,000	22. ವೈದ್ಯಕೀಯ, ಇತರ ಸಣ್ಣ ಇಲಾಖೆಗಳು ...	3,06,650	2,92,000	2,83,000
21. ಸೈನ್ಯ ...	21,849	1,49,000	37,000	ವಿವಿಧವಾದ ನಿರೀಕ್ಷಾಪರಿಗಳು—			
22. ಕಾವೇರಿ ಪ್ರವಾಹದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಶಕ್ತಿ ವಾಕ್ಯೋಪಾಯ ...	11,85,148	14,00,000	15,00,000	23. ಬರಗಾಲದ ಪ್ರವಾಹ ಕೊಡತಕ್ಕ ಡಿ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ...	38,26,828	38,25,000	39,29,000
23. ಸ್ವಾಧೀನ ಲೋಕಮಾಡು ಗಳು. ಹುಟ್ಟುವು ಕಾಯ ಲೆಕ್ಕ ...	5,63,256	6,21,000	5,01,000	24. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಕಕ್ಕಾಗಿ ಆಲೋಪನುಗಳು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣಗಳು ...	3,69,967	4,13,000	3,72,000
24. ಮರಕಮ್ಮತ್ತು ...	24,925	50,000	25,000	25. ವಿವಿಧವಾದ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ...	13,23,885	8,69,000	7,60,000
				26. ಸೈನ್ಯ ...	14,18,729	13,10,000	13,93,000
				27. ಜ್ಞಾನ ಸಂಹಾರ ...	...	1,000	1,000
				28. ಕಾವೇರಿ ಪ್ರವಾಹದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಶಕ್ತಿ ವಾಕ್ಯೋಪಾಯ ...	8,08,266	11,80,000	11,90,000
				29. ಸ್ವಾಧೀನ ಲೋಕಮಾಡು ಗಳು ...	6,87,413	7,95,000	8,33,000
				30. ಮರಕಮ್ಮತ್ತು ...	26,73,182	38,00,000	35,22,000
ಒಟ್ಟು ಲಬಾಯಿಗಳು	2,08,13,000	2,13,80,000	2,14,60,000	ಒಟ್ಟು ವ್ಯಯ ...	2,04,09,020	2,16,17,000	2,19,75,000